

MONOGRAFIA

2422/913

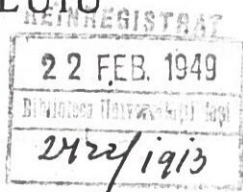
19505 NOV 2 1

COMUNEI JORĂȘTI

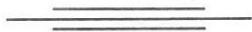
DIN

JUDEȚUL COVURLUIU

DE

Preotul I. C. BELDIE-JORĂȘTI

711157
B.C.U. IASI

BUCUREȘTI

ATELIERELE GRAFICE SOCEC & CO., SOCIETATE ANONIMĂ

1911

F.G.F.V. II 108.030

15. IUN. 2020

Tubiților mei Părinți

Presvitera Bălașa

și

Prestul Constantin Beldie

Inchin acest prim fruct al activității mele literare, în semn de iubire, respect și recunoștință.

AUTORUL.

MONOGRAFIA COMUNEI JORĂȘTI

DIN

JUDEȚUL COVURLUIU

INTRODUCERE

Pornind cu trenul din Galați, pe linia nouă, după o călătorie scurtă ajungi în gara L. Catargi, a Târgului Bujoru. De aci pleacă spre Nord o șosea, care, după ce te scoate din târg, să desface în două și dacă nu ai avut prevederea să întrebi încotro-s Jorăștii, te poți rătăci: o ramură de șosea pleacă spre dreapta, pare că spre a se infundă într'o pădure: *pe aceasta mergi!*

Pe panta aceluiași deal dinspre Apus, pe lângă aceiași stâlpi de telefon cu două pahare, drumul te poartă prin o pădure cu destul de multe poene. După ce treci pădurea și se arată Biserica din *Lunca*, cea mai tânără odraslă a comunei Jorăști,— care ca un bun și primitor gospodar îți trimete pe mezinul său să te întâmpine și să te îndemne a-ți continua drumul și apoi de aici nu mai este mult până'n Jorăști.

La jumătate distanță între Lunca și Jorăști drumul se schimbă pe partea stângă a pârâului Covurluiu și o șosea netedă te duce printre dealuri în dreapta și-o luncă de lozii în stânga, până ce sfârșind șoseaua o cotitură a sa, începi să vezi casele dinspre Apus. Pe încetul întreagă panorama satului se deschide și drumul ar vrea să te conducă mai departe, dar: oprește-te, iubite călător, și cercetează comuna de dragul căreia am scris cele ce urmează, în cei mai frumoși ani ai tinereții.

I.

ISTORIA COMUNEI

Începând a scrie istoria comunei Jorăști trebuie să spunem, chiar dela început, că nu este cu putință să așezăm o dată dela care, apoi, pornind, să mergem până în ziua de astăzi din date în date. Nu se găsește niciun act care să ne facă a statornici când a început satul. Actele ce am găsit—scrie toate cu slova măiestrită a părinților noștri—spun întâmplări din viața matoră a satului, despre sat nici nu pomenesc. *Despre un act de naștere a comunei nici nu să poate vorbi.* Strămoșii nu ne-au lăsat acte de sub colbul cărora să le citim numele și faptele lor ca întemeietori ai acestui sat și nici monumente din ruinele cărora să le desgroapăm cantălor, care să ne povestească despre acele timpuri pe care uitarea și neștiința noastră le-au acoperit, poate, pentru totdeauna! Ei s'au dus în mormânturi ducând cu ei, acolo, și amintirile lor despre începutul satului.

Dacă nu găsim acte în baza cărora să fixăm o dată sigură, totuși prin ajutorul tradiției ne putem lămurii cam pe când s'a făcut cea dintâi așezare de oameni prin aceste locuri și dacă să ne îndrumăm, câtuși de puțin, în acest punct în care istoria, adică actele, ne lasă în întuneric. Prin lumina tradiției aflăm drumul pe care ne conduce istoria.

În adevăr, tradiția spune că în Nordul comunei Jorăști, în marginea satului Zărnești a fost „curtea” lui Cantemir, care avea moșia, ce după secularizarea averilor mănăstirești, a fost împărțită în „loturi” la 1864 și 89. Ei bine, de care Cantemir este vorba și ce fel de „curtă” a fost aceea? Aceeași tradiție ne spune că acel Cantemir a fost domnia, de unde s'a păstrat până astăzi numele de „moșia domnească”.

Neștiind de care Cantemir e vorba, m'am adresat ilustrului istoric d. N. Iorga, care a avut bunătatea a mă lămurii. „Deasigur că este vorba de Constantin Cantemir, bătrânul”, zice d. Iorga. Acest Cantemir se trage dintr'o familie de origine tătară a căruia membru Petru ¹⁾ sau Teodor ²⁾, botezat de însuși Ștefan cel Mare,

¹⁾ G. GĂBĂNEȘU. Din fraza sa vorba. Iași 1908. Pag. 357 sq.

²⁾ „Theodoro Cantemir, cognomine Silișteanul, qui primus ex Cantemirorum, ad Christi vexillum sub principe Stephano cognomento magno anno mundi 6931 (1443) se convertit”, zice prea înălțatul sa al lui Constantin Cantemir altfel, însă decât cum reiese din actele ce s'au găsit.

căpătă, pînă ca, dar de boten, o răzășie în Silișteni, jud. Fălciu. Urmașii acestui strămoș a lui Cantemir, și poate și acesta, își întind răzășile lor pînă în marginea de sus a Cîmărluiului, la Nordul Jorăștilor unde se sfârșeau. În capătul acestei moșii eră o „curte“.

Aici prin „curte“ nu trebuie să credem că eră o curte sau palat domnesc, sau cel puțin un loc unde s'ar fi retras *Domnul* în anumite timpuri ale anului, cîm este Sinaia de astăzi — ci eră o simplă odaie sau conac unde ședeau administratorii moșiei. Păreri tradiționale, fără bază istorică, s'au acreditat în comană și au făcut pe unii să susțină că *Domnul* a stat acolo. Ei își întemeiază această susținere pe următoarele argumente:

a) Numele de „Răpa Jalbei“ în gara căreia susțin că eră o casă a jalbei (?), o casă unde erau un fel de secretari doranegți, care primeau jalbele ce urmau să fie trimise, spre rezolvire, *Domnului* care ședea la Zărnești. „*Domnul* n'a stat acolo“, spune d. Iorga. „Răpa Jalbei“ și-a luat numele după vreaușul Jalbă — precum și „Rădiciul Marcului“ s'a numit după unul Marcu, mort de ciumă și a cărui piatră de pe mormînt s'a văzut în sudvestul rădiciului pînă pe la 1850.

b) Locul zis: „Tabără“ la o depărtare de peste 10 km. în Nordul comunei, în căre zic că eră așezată o garnizoană ce păzea pe *Domnul* ce stă la Zărnești. În adevăr găsesc în C. Negruzi, în bucată „Sobieski și Plișieșii“, următoarele rânduri: (după ce se istorisește cum pe la sfârșitul lui Septembrie 1889, armata polonă vrea să asedieze Cetatea Neamșului în care nu se aflau decît 16 plîșieși, să spună că aceștia) „eră în locul garnizoanei care eră la Fălciu, pe lângă *Domnul* (Constantin) Cantemir, unde *tabăra* oastea turcească“. *Domnul* Cantemir se retrăsese la Fălciu, la moșia sa, unde eră pîzit de o garnizoană. Cum dușmanul venea dinapre Sud, eră foarte natural ca *tabăra* să i se așeze în cale, adică în față. Locul „Tabăra“ arată, cred, locul unde s'a așezat acea garnizoană.

c) Movilele de pe dealul Bănesăi nu sînt întărituri ci niște movile de hotărnicie despre care tratează un act de moșie din 28 Ghenar 1810, a cărui original îl posed.

Domnul n'a avut timp cînd să stea aici, nici înainte, nici după suirea pe tron. Mai înainte de a fi domn fusese, sub Duce Vodă, Marele Olucer¹⁾ și această slujbă nu-l îngăduia să facă

¹⁾ N. Iorga. Istoria Românilor pentru poporul Românesc. 1908. Olucer sînt nume cel „care îngrijea de beciurile *Domnului*“. Pag. 51.

plimbări pe la moșie. Timpul de domnie, 1685—93, i-a fost foarte neliniștit, așa că nici nu avea timp când să se gândească la afacerile sale personale, mai ales când aceste afaceri ar fi cerut bătaie de cap și el deabia să deprinsese a se iscăli. Când a ajuns domn „barba ti era albă ca răpada . . . și era un moșneag fără doamnă”¹⁾. Ei bine, acestui moșneag văduv „gras, burduhos, rumen la față” nu-i mai dădea mâna să-și facă plimbările sale și pe aici. Poate că nici nu știa unde-i este capătul moșiei sale. Fial și urmașul său Dumitrașcu, fiind mai mult omul cărței decât al gospodăriei, moșia a fost lăsată pe mâinile slugilor, a administratorilor.

La capătul acestei moșii a lui Cantemir se mai face pomenire și de două mănăstiri: una de călugări la locul zis azi: *Pilimon* și alta de maici la Nordul satului Zărnești. Fără îndoială că aceste mănăstiri sunt făcute de călugări greci și la această credință ne îndeamnă numele *Pilimon*, care-i grecesc, și faptul că moșia se fuchină, căci se pare, că aceasta era cea mai mare și adesea singura dorință a Grecilor ce să pripășeau pe la noi. Grecii să ivenu în tot locul unde găseau ceva de jumlit. Erau așa de mulți Greci că Neculcea zăce: „focul îl stingă, apa o iezești și o abaji de altă parte, vântul când bate te dai la un adăpost și te adăpostești, soarele intră în nouri, noaptea cu întunecimea ei trece și se face iarăș lumină, iar de Grec a săpă nu este cu puțință”.

Desigur că acestora să datorese și cele două mănăstiri²⁾, în jurul cărora cu timpul s'au format adevărate sate a cărora locuitori la început au fost „oameni de-ai mănăstirei” — care printre alte griji aveau și pe cea a grădinei, ce se află la locul zis până astăzi: La „persicul”.

Printre administratorii moșiei domnești a fost și vreunul *Zărnea*, care, murind, a lăsat moștenire, satului format în jurul mănăstirei de maici și a conacului, numele său, de unde: *Zărnești*³⁾. Mănăstirea s'a ruinat cu timpul și maicile au părăsit aceste locuri unde cea din urmă ruină a mănăstirei s'a văzut până pe la 1830—pietre și lemne. Ultimele maici poate s'au dus la schitul Zimbru ce să înființase de curând, sau la mănăstirea Adam; parte, au rămas pe lângă puținii gospodari ce se adunase aci și au căzut jertfă

¹⁾ Citatela sunt luate din „Ion Neculce. O seamă de cuvinte și Cronica”. Ediția Socce. 1909.

²⁾ Gh. Gălbăneanu, locul citat: și la Silișteni eră un Schit cu numele satului.

³⁾ Satul Zărnești s'a numit multă vreme și „Bujoru”, probabil după numele haiducului Bujor ce a haiducit și chiar a fost ucis pe aici. Căntece populare locale îl amintesc. V. Pr. I. Ū. Belde „La cisă”. 1910, Pag. 24.

ciuneii ce urină îndată. Oasele lor se dezgropă și astăzi de plugurile sătenilor, cari, oridecători le scot cu fierul plugului își spun unul altuia îndurerata lor poveste.

După ce „moșia domnească”, ajunsă a mănăstirei Varaticului prin închinare, s'a secularizat, locuitorii din Zărnești s'au reinnoit. Țiganii, mai ales, slugi domnești, pădurari, au părăsit satul și au plecat cu cățel cu pureel lăsând locul liber. Cei rămași au fost înproprietați, la 64. Chiar din aceștia, țiganii mai ales, au plecat mai în urmă lăsând locurile lor celor ce veneau din desființatul pentru totdeauna sat Filimon.

Și pe lângă mănăstirea Filimon să formase un mic sătisor care, fie din lipsă de apă, fie că moșia se cam răsluise, n'a putut dăinui, căci călugării au părăsit mănăstirea de aici și s'au dus unde au putut luând cu dânșii și pe o parte din oamenii de aici. La începutul veacului al 19-lea mănăstirea eră fără călugări și ruinată. Cei rămași se grăbesc a se muta de aici și se strămută în Balintești și Zărnești unde mai trăese chiar cu numele mănăstirei. În 1865 văd în actele parohiale de nașcuți: „Satul Filimon”. Dar de oarece locuitorii acestui „sat” nu se înproprietaresc la 64, înseamnă că sub numele de „sat” nu trebuie a înțelege decât 10-15 căsuțe sau bordeie. Servirea parohială o îndeplineau preoții din Jorăști, în timpul din urmă. Văd semnati: Pr. Constantin Strat și Gh. Savin, care trăiește. Din mănăstirea și „Satul Filimon” astăzi nu se mai cunoaște nimic și pământul s'a arat pe locul unde nu fost. Astfel trece slava lumii!

* * *

Din satul format pe lângă mănăstirea Filimon își iau naștere încă două „așezări de oameni”. Una ceva mai la Sud de mănăstire, în valea nisă „Basarabia”, care formează astăzi comuna Jorăști și altă așezare: desființatul Sat Tăplăi, despre care astăzi nu se știe decât că a fost. Despre el vom vorbi mai întâiu.

Din satul Tăplăi nu mai avem nici-o urmă. El a fost format din o mână de oameni, plecați de pe lângă mănăstirea Filimon, care, așezându-se pe coasta apusană a „dealului flămân”, după ce se mai înmulțesc, își fac și o bisericuță. Satul a trăit peste o sută de ani și până astăzi se cunoșc locurile drumurilor ce serveau acestor locuitori, adânc săpate pe dealul „Cerbul”. Vii și grădini s'au văzut până pe după 1840. Dealul pe care eră așezat satul eră, precum îl arată și numele, un deal sec de apă, mai ales după 1800 când se rărise pădurile. Familiile de aici se strămută

în Jorăști sau și în locul unde mai târziu eră să se înființeze satul „Lunca“.

Tăplăii eră sat răzășesc și s'a desființat din cauza lipsei de apă și a persecuțiunilor boierești. „Boerul“ a avut grija să schimbe și numele locului unde a fost satul pe un nume de batjocură: și a zis în loc de „Tăplai“, „Câșla-Tăplai“ adică o stână sau cel mult o adunătură de bordeie, o cășlărie.

Locuitorii strămutați ceva mai la sud de locul unde astăzi e Lunca, să pun în slujba lui Gheorghe Plesnilă, care aveà de gând să zidească aci o mânăstire și îi credea pe acești oameni veniți din Tăplăi buni de a trăi pe lângă mânăstirea sa, care, însă, nu putu ajunge mânăstire din cine știe ce împrejurări, deși, la început, a fost servită de ieromonahi.

O altă așezare formată din cei plecați dela mânăstirea Filimon este com. Jorăști de astăzi, care și-a luat numele, fie dela un prim sătean cu acest nume, fie dela proprietarul Jora care prin sec. 18-lea a ținut moșia de aici, fie dela faptul că satul s'ar fi împopulat cu câteva familii din Jorăști, jud. Putna.

Să încercăm istoria comunei, schițându-ne planul după bisericele ce au fost și astăzi nu mai sunt dar se știe sigur că au fost, și după cele ce mai sânt și azi.

„Cel dintâi venit“ și-a așezat stâna, tradiția păstrată din tată în fiu îl dă ca cioban, în partea de răsărit-miazănoapte, în valea zisă „Basarabia“, o vale ferită de vânturi și încunjurată pe atunci de păduri întinse, în care, desigur s'au pierdut scuticile pruncului de atunci, bărbatului de astăzi, Jorăștii. „Erau feriți și de venirea Tătarilor“, ne spun bătrânii, ceea ce însămnă că s'a făcut această așezare de pe vremea când Tătarii ne vizitau des. Urmașii „celui dintâiu venit“ s'au întins peste această vale în care, în leagănul pruncese au fost legănați în cântul trist al doinei sec. 18-lea și au făcut bordeie pe coasta despre miazăzi unde înjghebează primul monument al lor, creștin și românesc, Biserica, ce eră făcută de un oarecare Nastea¹⁾. Această Biserică a fost necinstită de Tătari, careucid în ea pe preotul călugăr Iosif și apoi îi dau foc. După această profanare și ruinare, Biserica, după spusa bătrânilor, nu

¹⁾ Cred că a fost un om de inițiativă, care a îndemnat și a condus. Biserica eră din bârne de lemn pe locul unde astăzi e casa lui Const. Dodu (Curduman). Dascălul Gh. Pr. Șelaru îmi spune că pe când eră mic se cunoștea locul sfinteime!

s'a mai sfințit, fie că se temeau de o nouă necinstire fie din alte cauze.

Simțindu-se însă, nevoie de Biserică și pentru că Biserica să le fie ferită de năvălitori, o fac mai la dos: în partea dreaptă a pârâului Covurluiu, unde astăzi este gardul viei fostului învățător d. Palade Munteanu. Despre această Biserică cunoștințele sunt mai multe: Avea hramul sfinții Impărați și eră făcută din lemn și vălătuci în păiante, avea clopot, avea catapeteazmă de mușama și eră nepardosită. Acoperemântul îi eră de scânduri. La această Biserică dascălul Gh. Șelaru, mort în ziua de 9 Aprilie 1908, la mănăstirea Adam, a fost *isonar*. Serveau la început preoți călugări, mai apoi preoți de mir, ca: Pr. Ilie și Costea Strat, Ciolacu, Gavrilă Strat și cel din urmă, Constantin Strat.

În 1816, se simte nevoia încă a unei Biserici și se face, prin stăruința lui Vasile Cernat, Biserica Sfinții Trei Ierarhi; iar pe la 1840, cam pe când se ruinase Biserica Sf. Impărați „de pe vale“, să face Biserica Sf. Impărați „de pe colină“.

Despre cele dintâiu două Biserici se spune că aveau preoți mulți ce slujeau „cu sărbătoarea“. Că erau preoți mulți nu ne mirăm, dacă ne gândim că hirotonia eră o scutire de armata cea grea a vremii. Și apoi alții care purtă giubea și barbă erau doar *ipodiaconi* ¹⁾. Se mai poate spune, iarăși după spusele bătrânilor, că pe când Biserica din vale începuse să funcționeze, cea din deal se ruinase cu totul.

Faptul că avem două Biserici: una în deal și alta în vale ne face să credem că începuse să se facă așezări, fie chiar în forma cea mai primitivă, bordeie și căsuțe mici, și aici în vale. Desigur că trebuie a crede acest lucru despre cei din mahalaua „Puțeni“ ²⁾ Dar de oarece vedem pe Cernat că la începutul sec. 19-lea se îngrijește a face Biserica Sf. Trei Ierarhi, înțelegem așezarea de locuitori în jurul ei — al de Buțurea în partea din jos și al de Mihalache Beldie, strămoșul meu, din sus. Chiar Biserica se face pe locul lui *Parmaxis* — un Buțurcesc.

¹⁾ *Melhisedek*. Cronica Romanului. Vol. II. pag. 91.

²⁾ Mahalaua „Puțeni“ este o colonie plecată din satul cu același nume din jud. Teuciu și aceasta bázându-ne pe numele comun „Puțeni“ și numele de familie la fel, care au plecat de aici din cauza birurilor ce li s'au pus Puțenilor ca și Cudălbenilor, pe motive de răzășie la fel, în timpul lui Moruzzi. Familii asemenea sunt: Ghionea, Savin, Dodu, Strat. (După informații date de Al. Gh. Gafton. Seminarist, de loc din Puțeni-Teuciu).

Din cele spuse se poate trage încheierea că la începutul veacului al 19-lea întregul plan al satului era alcătuit, căci vedem aşezări în toate punctele satului. Vedem Puţenii formaţi, şi pe locuitorii din jurul Bisericii „din deal“ şi Sf. Trei Ierarhi. Putem fi siguri că era un punct locuit şi în sud-est, pe dâmb, de oarec vedem acolo cele mai vechi case din sat, care trec peste 100 de ani: *casa Ciolăcişei*, în ograda d-lui K. C. Dodu, casa din ograda lui Iordache Caramfil şi cea din a lui Vasile Eni, precum şi a lui dascălul Gh. Pr. Şelaru, făcintă de unul Efteni Vârgolici, vechiu răzeş de aici.

În prima jumătate a sec. al 19-lea marginea din jos a satului era în partea dinspre miazăzi a caselor d-lui T. Carman, perceptor, prin râpă; deci, casa dascălului Şelaru era în ţarină. Satul ajunge la marginea de astăzi, în miazănoapte, prin strămutarea aici a celor veniţi din Tăplăi.

Centrul satului, fără Puţeni, a fost cam în dreptul şcolii.

La întrebarea de când datează satul, vom răspunde făcând proba după Biserici.

Biserica Sfinţii Impăraţi „din vale“ încetează de a mai funcţiona pe la 1840. Să presupunem că a servit ca locaş de închinare, pentru cei ce au făcut-o, cel puţin 80 de ani şi cu aceasta mergem înapoi la anul 1750. Biserica „din deal“ să mai fi funcţionat, până la arderea ei, cel puţin 50 de ani. Cu aceasta ajungem la anul 1700. Şi cu tot dreptul intrăm cu prima aşezare pe aceste locuri în secolul al 17-lea. De oarece călugării pripăşiţi la acest capăt al moşiei lui Cantemir îşi fac mănăstiri, desigur că ei au vrut să facă după cum era şi la Silişteni, încă din anul 1692 ¹⁾

Bisericile, însă, trăsesse mai mult şi mai ales că pe acea vreme cea mai mare grijă a locuitorilor creştini era ca bisericuţa lor să fie bine îngrijită: deci am avea tot dreptul să presupunem că ele au funcţionat mai mult — şi astfel pe proba bisericilor mergem de ne pierdem cu prima aşezare de oameni, ce era să formeze satul de astăzi, în secolul al 17-lea — şi, poate, cu mult mai înainte.

Pentru presupunerea de mai sus luptă şi cei câţiva copaci seculari care numără în corpul lor anii peste care au trecut. Am avut în vie un nuc, pe care l-am tăiat în 1905, pus de unul Ştefănică Ghighea care era de peste 300 de ani — proba unei aşezări gospodăreşti pe acea vreme.

¹⁾ *Ghibănescu*, loc citat, pag. 389.

Pe locul multor case de astăzi erau copaci, sau, chiar păduri întinse, care s'au tăiat pe la sfârșitul veacului al 18-lea când moșiile Vărăticului au ajuns pe mâini vitrege. Bunicul meu, tatăl mamei, când eră mire a adus lemne dintr'o pădure care începea din regiunea imediat apusană a viilor din dreapta pârâului Covurlui. Aceste păduri erau întinse până în locul unde astăzi sunt râpăle. Erau așa de multe și de dese pădurile pe aci că, în timpul zaverii, s'au adăpostit în ele satele *Fârțânești* și *Foltești* care își făcuse bordeie în pădurea Zărneștilor. Locurile să cunoșc până astăzi la părțile numite: Fârțânești și Foltești.

Semnificative de ai acelor păduri au rămas prin vie și până astăzi și ei ne spun un cântec pe care nu-l mai putem înțelege și ni-l spun în nopțile de vară, când păzim viile împreună cu dâșii! Sub poalele lor ne umbrim de soare și ne adăpostim pe vremei rele. Tot sub umbra lor, ca tineri, ne spunem dragostile anilor celor mai frumoși din viață.

Semnificative de aceștia sunt și prin sat unde au rolul unor străjeri adormiți în postul lor prin suflare vrăjitoarească. Ei poartă în bătrânețea lor *cevă* ce-ți impune respect către dragostea ce a unit „odată“ pe locuitorii din Jorăști, locuitori adunați din mai multe așezări, cuprinse într'o suprafață lungă de 17 klm. și lată de 5 klm.

II

Descriere fizică

Această comună este situată pe ambele maluri ale pârâului Covurlui la distanță de 66 klm. de Galați și la 11 klm. de Bujoru, unde se află gara L. Catargi; deci în partea de nord a județului. Poziția sa l-a făcut poarta de intrare a celor din județul Tutova și din întregul nord al Moldovei, partea dinspre Prut. Pe aici eră, în vremea poștei, „drumul mare“ spre Galați¹⁾ marea piață co-

¹⁾ Pe drumul Bârlad-Jorăști, și de aci mai departe, se văd urmele multor beciuri de cărciume (parte, apucate chiar de părinții noștri) ce serveau ca loc de popas. Acest drum din susul Moldovei, venea pe valea Docolinei, până la Bârlad, de unde să despărțea în două: unul apucă pe valea Bârladului, altul pe a Jera-vățului, pe sub Lungești, trecea prin partea de vest a luncei, și ajungea la conacul dela Miroasa, unde poposea. De aici trecea prin Rădești și ajungea la Făgădău, unde iar poposea. Aici eră cărciumă vestită.

Îleșise și un cântec:

Măriuță, uță, uță
Pune caii la căruță
Și te du la Făgădău
C'acolo-i bărbatul tău,
Că el bea eu mândrele
Și tu-i eoși cămeșile.

mercială din acea vreme. Deci acest sat trebuia să fie cunoscut de către călătorii din Vaslui ¹⁾, Fălciu, Tutova, deși nicăeri nu se află amintit ca loc de popas.

Prin această comună trece *pârâul Covurluiu*, care izvorește din *valea Roșie* trece și udă o vale plină cu fânețe și stuf. La o mică distanță de izvor apele intră într'un lac, la locul numit Hulești, de unde cursul său se îndreaptă șarpuitor pe o vale întinsă. Cursul său se simte strâns ca într'un corset de viile și grădinile Puțenilor, de unde scăpând, răsuflă vesel pe o matcă lată de peste 30 de metri, în termen mediu, pe care, însă, n'o umple decât în anumite timpuri. Vara, adeseaori nici apă pentru broaște nu are. Drumul ce-l face până în Jorăști este de vr'o 7 klm. De aici cursul său se pornește înainte, tot prin fânețe, lunci de lozii și stuf, udă Lunca și Bujoru și după ce să unește cu fratele său „cel sec“ dincolo de Puțchioaia, să varsă în lacul Covurluiu între Foltești și Mastacani.

Dacă pârâul Covurluiu nu a spălat de sânge săbiile ce și-au dat tributul în răsboaie, ca alte pârâuri, apoi, desigur, a spălat în multe veri căpițele de fân, adunătura pentru iarnă a gospodarilor.

Acest pârâu, deși mic, când își umflă apele sale este teribil, rupe totul în calea sa ²⁾. Jorăștanii îi cunosc capriciul și printre niște hârtii ale mele găsesse următoarele versuri care caracterizează bine acțiunea lui:

Covurluiu, pârâu turbat,
Mult mai ești tu tulburat.
Că te supui ploilor
Ca și noi nevoilor.
În Mart pornești râpele
Să ne surpe casele
Toamna înțești viile
Ca să 'nceapă nunțile.

Acest pârâu udă comuna pe o distanță de 2 klm. și face o mică mlaștină la intrarea în sat.

Cele 4 puncte de orientare a satului sunt arătate: două,

¹⁾ În Ianuarie 1864 Șt. Anghelută, proprietar la Chițoc-Vaslui, mergând spre Galați, l-a apucat o vijelie aici că nu s'a mai putut mișcă mai departe și a fost nevoit să stea 2 săptămâni în gazdă la V. Tufesen, cu 12 cai și 3 servitori. Ca răsplată, la întoarcere, ia pe fiul acestuia Petru și-l bagă în școala sa dela Chițoc, de unde absolvind intră în Seminar.

²⁾ În toamna anului 1905 a venit așa de mare că a rupt toate podurile și gardurile din drumu-i și așa de supărat că două săptămâni nu și-a mai limpezit fața.

apusul și răsăritul, prin dealuri și două, miazănoapte și miazăzi, prin valea Covurluiului.

Direcția dealurilor, ca și a pârâului, este nord-sudică. Dealul dela răsărit este o prelungire a dealului Roșia, până la locul zis „La Ruptura“, de unde apoi se începe un alt deal ce poartă diferite numiri: Zăticeasa, Cerdac, Dealul Cucului și Flămând. Dealul despre Vest vine marginea pârâului, dela vr'o 300 metri dela izvor. Pe sine poartă satul Zărnești, o parte din Jorăști și Lunca. Să sfârșește tocmăi lângă Brateș, cu mici întreruperi în câteva locuri.

Dealurile ce înconjură satul nu ascund bogății în sânul lor. *Ceva bogății ascunse în pământ* să găsește, sub o coajă subțire, în dealul Roșia, lângă izvorul Covurluiului. Prundișul ce se scoate de aici se pune pe șoselele făcute prin împrejurimi. Se pare că începe a să sfârși.

Temperatura este mai îndulcită ca altor comuni de pe aceleași paralele, prin faptul situației satului la adăpostul dealurilor și a copacilor. Termometrul vara arată, în termen mediu, în zilele cele mai calde, 33° Celsius, iar iarna, în termen mediu, în zilele cele mai friguroase, — 19° Celsius. În ziua de 9 Ianuarie 1907 a arătat — 25°.

Vara este răcoroasă din cauza numeroșilor salcâmi, din jurul caselor. Pădurile atrag ploile. Totuși, nici odată nu scăpăm de tributul săcetei.

Toate felurile de pământ să găsească pe suprafața acestei comuni: *pământ nisipos* prin sat, adus de râpi. În timpul uscăciunilor de de vară e atât nisip pe unele părți, că vitele trag „în unghii“, ca la deal. Avem poene de pământ *humos*, în mai multe centre; restul este *pământ negru* bun și darnic pentru agricultură.

III.

Intinderea teritorială.

Suprafața acestei comuni se coprinde între: Rădești (Tutova), Drăgușeni, Crăești, Vârlezi, la apus; Moscu, Băneasa, Balintești, Ghibărteni și Berești, la răsărit, iar la sud Tg. Bujoru. Nu se poate spune *exact* care-i suprafața teritorială și aceasta pentru că întâmplătoarele măsurări nu ies exacte la probă. Nici măsurătoarea făcută de milostiva comisiune dela 1864 și dela celelalte împroprietăriri nu mi se pare exactă. Singură măsurătoarea făcută de vr'un inginer cadastral mi s'ar părea mai exactă și de aceea aș scrie rezultatele ei mare și apăsat. Judecând însă după forma în care se întinde această suprafață se pare a fi un trapez neregulat cu șase laturi.

Pe această suprafață a căreia cea mai lungă latură, măsurată pe șosea, ar fi de c. 18 klm. (se dă cifra exactă: 17 klm. 400), iar alta perpendiculară pe aceasta ar fi de c. 6 klm. (se dă cifra exactă: 5 klm. 250 m.) se copriind teritoriile comunei Jorăști cu cătunele și moșiile dependente de ea.

De ne-am încercă să aflăm suprafața acestui trapez am rămâne rușinați de oarece nu se știu în mod exact laturile. Dăm suprafețele ce ni se par mai exacte, după o statistică trimeasă secțiunii statistice a Prefecturii acestui județ.

NUMELE PROPRIETARULUI	NUMELE MOȘIEI	Pământ arabil		Islaz	Pădure	Varia	Total
		Hect.	Ar.	Ha.	Ha.	Ha.	
Costache Plesnilă . . .	Lunca-Tăplăi	1.217	99	20	250	10	1.641 —
Dumitru Plesnilă . . .	Andriesăști-Ionășești . . .	562	52	—	—	—	572 —
Petrache N. Bălan . . .	Hulești	528	79	20	20	21.48	588 79
Iancu Codrescu (+)	Roșia	378	—	—	—	—	378 —
Impropriet. la 1864 . . .	Diferite numiri	227	64	—	—	—	227 64
" 1888	Domneasca-Filimon . . .	519	81	—	—	—	519 81
							Total: 3.907 ha și 2.477 arii

La totalul acestei întinderi, de 3.907 hectare și 2.477 arii, se mai adaogă *neștiutul* număr de hectare ce-l posed locuitorii din vechea răzășie „dela Ștefan cel Mare“, cum zice ei. Zic *neștiutul* număr și nu mă gândesc că el s'ar afla undeva și eu nu l-aș fi găsit. Am cercetat nu numai arhiva primăriei dar și mentalitatea săteanului care *niciodată* nu-ți spune exact cât are. În adevăr, în fiecare an se fac statistice de semănături după felurile lor și se întreabă mai fiecare sătean în parte. Cine, însă, se găsește gata a crede o asemenea statistică ca conformă nu cu originalul ei cu „realitatea“, acela nu cunoaște „psihologia țaranului român“ din ori și ce ținut.

Nu găsesc nici-o măsurătoare care să arate *vatra* comunei și a cătunelor ce compun comuna. Această „vatră“ numai în Jorăști are o lungime, măsurată pe șosea, de c. 2.500 m. și lată de c. 2000 metri.

Ambele cătune, Zărnești și Lunca, au atârnat totdeauna de com. Jorăști. Zărneștii se află, în nord, la o distanță de 2.800 metri de vatra comunei, iar Lunca, în sud, la o distanță de 6.400 metri.

IV.

Populația și mișcarea ei.

Date și indicațiuni statistice asupra istoriei populației nu avem. Aș putea afirmă însă, după spusele bătrânului dascăl Gh. Șelaru că pe la începutul secolului al 19-lea nu eră mai mare de 200 de suflete, toți „răzăși dela Ștefan cel Mare“.

Pe la începutul secolului al 19-lea se face o adevărată imigrație în comună a locuitorilor adormitului pentru totdeauna sat Tăplăi, care ocupă partea din jos a satului, dealul de lângă gardul țarinei.

În a 2-a jumătate a sutei trecute și chiar pe la sfârșitul jumătății întâiu încep să vie o mulțime de străini ca negustori: Evrei și mai ales Greci. Cu ocazia mutării aici a Judecătoriei de Ocol Horincea ne-au năvălit o mulțime de persoane străine. S'a dus judecătoria și a luat cu ea numai pe oficiali, lăsând pe ceilalți care-și făcuse sălașuri în sat.

După această perioadă de nepoftiți și nedoriți, satul intră în cursul său, ducând pe lângă răzășii vechi și câteva urme de greci care s'au romanizat cu totul.

Imigrații se vor fi făcut desigur și cu alte ocazii, îmi vine să cred că și cei din Filimon au venit aici, de oarece sunt o mulțime de familii care sună foarte bine grecește și pe care le cred de o atare origină. Natural că acuma nu s'ar mai putea dovedi lucrul acesta.

Din mișcarea populației pe care o dăm după actele stărei civile este a se constată că dela 1865, de când să păstrează actele stărei civile și până astăzi s'a îndoit numărul născuților și a decedaților. Cu durere constat, însă, că în 1908 au fost tot atâtea căsătorii ca în 1865.

Dăm cuvântul statisticeii.

Anul	Născuți	Căsătorii	Decedați	Anul	Născuți	Căsătorii	Decedați	Anul	Născuți	Căsătorii	Decedați
1865	59	19	34	1880	55	14	47	1895	80	10	53
1866	65	11	52	1881	71	24	53	1896	83	10	41
1867	60	13	38	1882	78	14	76	1897	79	12	49
1868	63	11	25	1883	74	17	67	1898	66	17	60
1869	-71	6	51	1884	83	19	64	1899	100	18	80
1870	60	15	62	1885	82	14	44	1900	65	13	58
1871	60	21	49	1886	74	11	47	1901	74	11	45
1872	-70	14	32	1887	88	13	34	1902	102	26	89
1873	54	14	45	1888	70	5	47	1903	94	32	63
1874	69	11	56	1889	58	11	47	1904	97	18	76
1875	-130	20	77	1890	78	19	48	1905	75	21	62
1876	-78	10	64	1891	65	14	42	1906	101	28	56
1877	69	14	83	1892	62	10	76	1907	111	27	40
1878	56	12	68	1893	66	11	78	1908	120	19	57
1879	64	13	38	1894	84	26	84	1909	109	20	65
								1910	107	13	63

NB. — Diferența dela 1864—1910 ar fi:
născuți: 48, căsătorii: minus 9 și
decedați: plus 20.

Saltul pe care-l face acest tablou în anul 1875 provine dela faptul că în acest an la com. Jorăști s'a adăogase și comuna Cră-

iești, de oarece printr'o lege căzută de mult se unise comunele. Se constată că creșterea sau descreșterea populației mergea mână în mână cu anii de belșug sau de secetă. Mortalitatea se simte spre nenorocul nostru la copiii cei mici. Aceasta provine din cauza relei îngrijiri a lehuzei și a copilului în primele zile ale vieții. Dar provine și din cauza relei nutrițiuni mai ales în anii de secetă.

Să vedem mișcarea populației după sex și pe cătune în anii în care ni s'a păstrat mai exact și deei mai vrednic de crezământ:

ANUL	JORĂȘTI					LUNCA					ZĂRNEȘTI					TOTAL COMUNEI				
	Bărbăți	Femei	Băieți	Fete	Suflete	Bărbăți	Femei	Băieți	Fete	Suflete	Bărbăți	Femei	Băieți	Fete	Suflete	Bărbăți	Femei	Băieți	Fete	Suflete
1888	322	366	300	348	1.336	59	62	47	48	215	56	53	37	39	185	437	481	432	381	1.736
1896	325	339	335	389	1.385	70	62	61	53	246	56	58	44	44	202	461	459	494	432	1.814
1899	343	336	360	397	1.435	49	41	53	41	184	52	52	43	45	202	444	429	493	446	1.814
1900	322	358	386	389	1.455	60	54	73	61	248	63	49	51	48	211	445	461	513	495	1.914
1904	344	364	356	400	1.468	52	57	57	50	216	55	53	72	46	226	451	474	533	452	1.910
1905	332	347	360	422	1.461	57	58	80	48	243	57	57	58	56	228	446	462	260	464	1.932
1906	361	374	372	336	1.443	59	58	68	46	241	57	56	53	40	241	477	486	467	466	1.898
1909	379	397	498	405	1.679	62	62	81	56	261	57	58	76	63	254	498	517	655	524	2.194
1910	447	428	473	426	1.774	63	61	65	55	244	63	67	79	56	265	573	556	617	537	2.283
Diferența în plus dela 1888—1910	125	62	173	78	438	4	-1	18	7	29	7	14	42	17	80	136	75	185	156	547

În această statistică nu se socotește populația „vremelnică“, adică cea așezată în comună pe un timp oarecare, cum ar fi de pildă bulgarii, muncitori pe la moșiile marilor proprietari. Ei vin în deosebi primăvara și la sfârșitul toamnei se duc.

Ne e greu de stabilit media de copiii ce vin la o familie, în mod sigur. Totuși după statistica primăriei ar veni cam 3¹/₂ copii. Dar, vine vorba, până unde merge înțelesul familiei? O babă văduvă o socotim familie? Desigur că ar trebui! Dar n'o socotim.

Asupra calității fizicului sătenilor mai adaog: Monștri s'au născut sau morți sau au murit îndată după naștere. Nașteri multe la aceeași mamă avem: 18 copii, băieți și fete, la o femeie cu același bărbat. Trăese numai două fete, care, însă, nu au productivitatea mamelor lor. Nașteri gemeni au fost până la 3 copii deodată—2 femei, din care una i-a făcut pe câmp singură și i-a adus pe câte trei în poală acasă.

Emigrații nu s'au făcut în corpore. Doar câte unul de s'a

duș și nu s'a mai întors. S'au mai dus de aici aceia care, următorii apostolatului lor erau nevoiți să se ducă la postul unde li se deschideă ogor de cultivat.

Poziția satului a atras pe mulți „care venind pe la noi, n'au mai dorit înapoi“.

Portul tuturor acestor locuitori este format din hainele nemțești supuse tuturor cusăturilor potrivite și mai ales, nepotrivite cu talia, sănătatea și punga lor. Femeile se poartă „după modă“. Pudra și sulimanele, — de obraz, buze, ochi, sprâncene — nu lipsese.

Portul național, cel sănătos și trainic, nici nu l-am apucat. Am apucat, însă, timpul când se purtă mult haine de casă. În timpul, din urmă, câteva domnișoare începură să-și facă „costumuri naționale“, care însă, costă foarte scump, (Al preotesei mele, făcut ceva mai împodobit, costă 230 lei), deci nu un astfel de costum național dorim să se poarte.

Sătenii își iubesc satul lor și fiind departe i-am auzit zicând: „pe aici nu-i ca la noi“ și pentru că lipsa de pământ e mare și li-i drag satul de aceea caută și ei ca să stoarcă din pământ cât le trebuie. Populația o duce relativ bine și aceasta mulțumită hărniciei, dibăciei și economiei lor.

V

Situația economică

A. Proprietatea financiară. Despre starea economică înainte de 1864 nu să poate ști mult. Însă, o parte au fost vechi răzeși; iar o parte au fost împrumozăriți la 1864, prin legea din 14 Aprilie, în modul următor:

1. Din moșia lui Iordache Popa, fostă, după spusa bătrânului dascăl Șelaru, a lui Jora, s'a dat pentru casă și grădină în vatra satului la 28 de pontăși din cătuna Zîrnești câte 450 de stânjeni, total 13.600 stânjeni.

2. Din moșia Statului, Zîrneștii, fostă proprietate, înainte de secularizare a mănăstirii Văratieul, se împarte la 47 clăcași, după claca făcută cu 2 sau 4 boi sau și numai vetre de sat, în total 450 de stânjeni.

3. Din moșia lui Ghiță Rugeanu, privighetorul „tactului“ ceră pe atunci în Jorăști și proprietar pe un trup din moșia Andrieșăști, se dă loc pentru casă și grădină la 4 clăcași din Jorăști: 1) Ion Boghieiu; 2) Gh. Pralea; 3) Neculai a Bucurei și Ieremia a Bucurei (No. 54 din 12 Martie 1865).

4) Din trupul Cășla-Tăplăi, a lui Ioan Plesnilă, se împru-

prietăresc 17 pontăși (No. 28 din 28 Martie 1865); iar pe socoteala moșiei Casei răposatului Gheorghe Plesnilă 8 pontăși (No. 31 din 28 Martie 1865).

În total se fac la 1864 următoarele împrăprietări:

No. curent	NUMELE MOȘIEI	Făci	Prăjini	Stânjeni	Anuitatea	
					Lei	P.
1	Hulești	—	—	12.600	—	—
2	Jorăști	70	—	21.150	1.541	16
3	Câșla-Tăplăi	87	40	11.254	2.226	20
4	Gh. Rugeanu	—	—	1.800	—	—
	Total	157	40	46.804	3.767	36

Din numele împrăprietărilor, se poate constata că mare parte s'au dus de pe aici, căci erau țigani șătrari.

Pentru că locuitorii se înmulțiseră, se simte nevoia unei noi împrăprietări, care se și face prin legea din 12 Aprilie 1881 și 7 Aprilie 1889, cu modificările ulterioare, când se împarte moșia Zirnești — fostă a Văraticeului — la locul zis „Filimon“ în 104 loturi mici. Cea mai mare parte din loturi au 5 ha socotite pe 1.250 lei în anuitate de 26 lei și 38 bani, cu începere dela 1 Aprilie 1891.

Deși s'au împărțit, din moșia Statului, Zărneștii, în două rânduri, tot a mai rămas pădurea dela Nord-Vest a Zărneștilor.

Pământul și acuma se măsoară cu prăjina și se socotește cu falcea, la vânzare, cu toate că actele oficiale nu se mai socotesc cu această măsurătoare națională. Prețul falciei este circa 700 de lei. Vânzări, însă, nu se prea fac. În timpul de față mai toți au pământuri; iar cei cari n'au, trăesc destul de bine lucrând pe ogorul altuia, după învoială.

Marea proprietate cuprinde 2.981 ha și 79, împărțită la 3 proprietari mari, care dau bucuroși părți din moșia lor în dijmă la oameni.

Proprietăți mici (în 1907) sunt 368, intrând și proprietățile mijlocii.

Dacă ne-am încercă să controlăm proprietatea financiară, după rolurile percepției, încă nu am afla cifra exactă, de oarece nu avem *nicio* măsurătoare exactă. Chiar loturile dela Stat s'au vândut sub paravanul arendărei pe 15—20 de ani. Chiria locului se deosibește dela om la om și după calitatea pământului.

B. Proprietatea zidită nu aduce săteanului nici un fel de venit, afară de cei doi locuitori ce și-au închiriat casele lor celor doi Evrei. Ceva venit mai au și aceia ce țin în gazdă anumite persoane străine de sat.

Avem în sat trei feluri de case: 1) Casele vechi cu o ușă în stânga și 2 geamuri mici în dreapta, o sală, o cameră în fund și în dreapta, luminată de ferești este „casa din jos“ sau cea curată; 2) Case cu sala la mijloc și cu două odăi în părțile laterale; 3) Case cu sala la mijloc și cu mai multe odăi în fiecare parte. Casele vechi sunt mici, tupilate, învelite cu stuf și cu ceva ce miroase a vechime; cele cu sala la mijloc sunt case luminate, cu câte două rînduri de geamuri iarna, geamurile dintr'un întreg, ușile în table; iar la casa cea curată, jumătate de ușă e făcută din sticlă.

Materialul obișnuit al caselor sunt vălătucii în paiante, sunt și câteva case din cărămidă, precum și școala și primăria. Casele sunt, în general, bine învălitate: 45% sunt cu tablă, 50% cu stuf; iar restul cu hlujani și gunoaie. Se află și vreo 2 bordeie în pământ.

Beciuri sau pivnițe se găsește mai la fiecare casă: fie beciu, fie pivnițe, bașcă sau gârlici.

Curți sau ogrăzi sunt la fiecare casă. Gardul se face fie din nuiele, cele mai multe, fie din scândură sau din nuele și scândură, fie din zid, la vreo 2—3 case mai bogate.

Casele așezate pe șosea formează un fel de stradă: în partea de Răsărit fiind case, iar în partea apuseană grădini. Pe această șosea se află și școala, biserica Sfinții Impărați și primăria. Pe aici prin sat s'a început facerea șoselei, încă din anul 1892 ¹⁾ și nici acum nu-i gata, deși oamenii ies regulat la făcut șosea. Un rău care ar trebui să înceteze este și acesta că se iau oamenii dintr'un sat și se duc să facă șosea în altul; iar la ei acasă își primejduese vitele și avutul și vieța pe drumuri imposibile.

Case asigurate avem câteva, precum și bisericile, școala și primăria. Casele și atenansele marilor proprietari sunt iarăși asigurate, ca și a gospodariilor frunțași.

C. Agricultura, deși e singura ocupație a locuitorilor, totuși nu o fac într'un mod mai sistematic și mai priceput. Cred, însă, că nevoia face pe sătean să facă și cultură bună. Rotațiunea se face: între pâine albă și păpușoi. Ingrășarea încă a început a se

¹⁾ Tatăl meu scria în 1892, în notițele sale biografice, cu îndoielă: „Când se va mai sfârși această șosea!“ Nici până acum nu-i gata.

întrebuiță, căci oamenii ar înțelege că pământul hrănit capătă putere și dă mai mult.

Toți locuitorii din sat lucrează pământul, afară, bine înțeles, de Evrei. Sătenii nu se duc să lucreze pe locurile altor sate, ci acel care are mai mult, dă să lucreze celui ce are mai puțin. Ei nu se unesc ca să lucreze vreo moșie, dar au văzut ei că unirea face puterea, cu ocazia întovărășiei la arat, cărat și treierat. Din micii și mijlocii proprietari, în număr de 368: 80% cultivă 1—5 ha, 15% cultivă 5—20 ha; iar 5% dela 20 înainte.

Invoielile se fac, și acum, tot în vorbă și foarte puține în scris. S'au făcut invoieli în dijmă, când se dedea proprietarului una din trei; a venit moda cu 2 proprietarului și 3 lucrătorului, până ce s'a ajuns la jumătate unuia și jumătate celuilalt, când muncea bietul sătean drept degeaba! Analogul este un fel de colac peste pupăză. Se mai fac învoeli de acelea când unul dă locul și sămânța, iar altul dă lucru și la urmă dau în jumătate. Cerbiciei proprietarului i se puneă [adesea înainte art. 36 din vechea lege a tocmelilor agricole, cu dijmuirea din oficiu.

În tabloul de mai jos se vede producția din anul 1907, după statistica Primăriei, trimisă Ministerului de Domenii. Ținem să adăugăm

FELUL PRODUCȚIEI	Mari pro- prietari		Mici pro- prietari		Total	
	Ha	Ac	Ha	Ac	Ha	Ac
Grâu	559	38	51	92	611	30
Secară	283	08	804	69	1.087	77
Orz	119	—	186	15	305	15
Ovăz	149	34	94	38	243	72
Păpușoi	313	60	936	10	1.249	70
Cânepă	—	—	—	91	—	91
Pepeni	—	—	3	97	3	97
Total	—	—	—	—	2.602	52

că de multe ori pe aceeași bucată de pământ se seamănă două sau mai multe sămințuri: între popușoi se seamănă fasole, pepeni, etc. O astfel de recoltă amestecată ocupă, în 1907, la marii proprietari 11 ha și 58, iar la cei mici 464 și 47 cu fasole; s'au mai găsit cartofi pe un ha și 55 arii, iar bostani pe o suprafață de 464 ha și 04 numai la micii proprietari.

Săteanul nu alege sămânța. În timpul din urmă unii săteni preferă popușoiul nemțesc (cincantină), ca mai durabil la secetă. Porumbul se seamănă de preferință în a 2-a jumătate a lui Martie, iar pe cel ce'l apucă moșii de vară în sac nu-l nădăjduiești cu belșug.

Pe la sfârșitul lui Maiu cel mult să fie ori și ce sămânță băgată în pământ, deoarece în a 2-a jumătate a lui Iunie se începe seceratul. Treeratul durează până pe la sfârșitul lui August. Fiecare locuitor are un loc unde-și strânge pâinea, mai ales păpușoiul, căci pe celelalte le vinde și-și lasă numai de sămânță. Cea mai mare parte au coșere: „grânare“ multe, dar grâu cam puțin!

D. *Munca*, și-o face fiecare sătean singur cu ai casei, în tovrășie sau „cu parale“. Prășitul se plătește: 1,75; 1,30; 0,90; Seceratul: 2—2,50, 1,50—2 și 1—1,50 și mâncarea lucrătorului — aceasta când se îngrămădește lucrui. Culesul viei este ieftin, din cauză că „treaba s'a cam apropiat“ — d'abea se ridică la 1 leu ziua. Aceste prețuri, se deosebesc, însă foarte mult, dela an la an. Se lucrează și cu „toptanul“ (cu totalul), dar în cazul acesta, munca se face, mai rău. Treeratul, acuma se face mai numai cu mașina.

E. *Grădinării* sistematice se fac mai în fiecare an pe pîrâul Covurlui. Grădinării ale gospodarilor sunt mai la fiecare casă: mai fiecare gospodar își seamănă pe câte-o bucățică de loc, lângă casă: ceapă, usturoi, ... In cele sistematice să cultivă: ceapă, usturoiu, pătlăgele vinete și roșii, varză, castraveți, pătrunjelul praz, moreover, țelină, ... Bulgarii după ce scot ceapa și usturoiul pun pepeni în locul lor, pentru ea să nu plătească chirie pe un pământ care nu-i al lor și să nu-i stoarcă toată puterea. In 1907 s'au cultivat grădinării pe o suprafață de: 2 ha 86 varză, 2 ha 86 ceapă; iar pe 5 ha 29 alte legume.

Pepeni sunt legume foarte hrănitoare și potrivite cu setea lunei lui Cuptor. In 1907, după o statistică a primăriei s'au semănat pepeni pe o suprafață de 3 ha și 97.

F. *Cultura pomilor* nu se face în mod deosebit. Cei mai mulți creșe așa din buna lor îngrijire naturală. Mai la fiecare casă se află salcâmi, care în total ating suma de 20.000, mai sunt vre-o câteva mii de sălcii și o luncă de lozii, aguzi sunt vre-o 70, vișini și cireși vre-o mie, meri mai puțini; apoi peri vre-o 30, nuci vre-o 200, perji vre-o sută, se mai adaogă: agriși, gutui, în număr mic. Foarte puțini vând. O livadă sistematică, cu muncă multă și venit mare nu-i.

G. *Cultura viilor*. Erau vestite, odată, viile Nichitai și ale lui Luca. Astăzi viile sunt ca un lanț ce încunjură satul prin toate cele patru puncte cardinale. Producția a fost îmbelșugată ca cantitate și superioară ca calitate. Aproape fiecare sătean își are via sa, iar alții câte 2 sau 3. După o statistică a primăriei, văd că se cultivă de proprietarii mari 18 ha și 66, iar de micii proprietari

161 ha și 50. Filoxera, însă, a stricat mai toate viile. Altădată culesul viei se făcea cu mare veselie, acum s'ar face dar nu-i cu ce. Viile încep să se culegă pe la 1 Septembrie, și chiar mai de vreme. Toate lucrările viei se fac în chip primitiv. Din tescovina și drojdie se face rachiu. Când se vor începe a replanta viile, poate că se va începe și cultura lor sistematică.

H. *Pădurile* acopereau, odată, mai toată partea dinspre apus, începând chiar din regiunea râpelor. Astăzi pădurile s'au retras departe de sat și nici acolo nu sunt lăsate în pace. Sătenii nu au păduri cu copaci mari, au însă, la locul zis Hulești, tainița sau pădure de nuele. De altfel d. C. Plesnilă, proprietarul Luncei, are 250 ha de pădure, iar d. P. Balan 20 ha. În partea nord-estică a Zărneștilor se află pădurea Statului pe o întindere destul de mare. În aceste păduri întrece stejarul. Despădurirea se face numai cu lăsarea semnicerilor. „Se scot și rădăcinele“ pentru foc. Lemne de construcție nu se află.

I. *Plante textile* se cultivă, mai ales cânepa, pe care locuitorii, după ce o dubese, meliță și raghilă, o întrebuințează la făcut frânghii sau la țesut cămăși. Cânepa nu se cultivă pe un loc deosebit ci la un capăt al pământului, pe mateă. Se culege de 2 ori: vara pentru dubit și toamna pentru sămânță și dubit. Cânepa de toamnă este mai productivă. Inul, de s'ar cultivă, e mult mai bun și dă lucru mai frumos. Cânepa cere cam multă muncă femeilor și de aceea ele au cam început să roage pe bărbat „să semene și capătul pământului unde eră să se semene cânepa“. Se samănă cam 3 ha pe an.

J. *Pășunatul și creșterea vitelor*. Pășune se găsește pe valea și în matea Covurluiului în ambele margini ale satului pe o suprafață de vre-o 15 klm. în lungime și de vre-o 300 metri în lățime. În statistica primăriei se pune câte 20 ha imaș la moșia Lunca și Hulești. Pășunile sătenilor sunt: cositura fânului de pe șesul Covurluiului și din fîneață semănată: păring, malai, popușoiu... Imaș de deal au numai proprietarii mari și pe ele trăesc și vite de-ale locuitorilor, care, după secerat, dau vitele și la miriște.

Vitele sunt singura avere de care săteanul se poate folosi la o vreme de nevoie: când nevoia dă gârbă să intre în casă, el își ia boulenii de funie, îi vinde, sau îi schimbă și astfel gonește nevoia.

Fiecare își are câteva vite la casa sa. Numărul lor se schimbă pe fiecare zi. După o statistică făcută personal în ziua de 27 August 1907, am găsit: 334 boi, 140 vaci, 31 cai, 52 epe, 16 mânzi,

56 mânzați, 105 viței, 19 noatini, 101 junci, 1 armăsar, 5 tauri și 8 berbeci. Această statistică, însă, nu este de loc completă căci nu cuprinde rasa ovină și porcii, și nici exactă căci sunt oameni cari nu au fost trecuți deși au mai multe vite. Statistica aceasta arată, față de cea din 1899, o scădere enormă, deși populația a crescut. Cauza este sau ani de secetă, cari au făcut pe mulți să-și vândă vitele, sau lipsa de imaș.

Ingrijirea acestor vite este cât se poate de ordinară, cu foarte puține abateri. Vitele stau prin poeți, adesea destul de rele, sau prin grajduri, care au răul că sunt puține. Vitele mici stau sub niște perdele ordinare și de aceea multe își pierd pelea primăvara. Porcii se țin în gogere, un fel de bordeie în pământ, acoperit cu pământ și pae. Pentru paseri sunt cotinețele: niște locuințe rotunde, îngrădite cu nuele și lipite cu baligă, cu acoperișul de stof.

Animalele mari, boii și vacile, mai ales, suferă de febra aftoasă, adesea în cantitate epizootică și atunci agentul veterinar vine de injectează. Pentru boalele accidentale ale vitelor sătenii își cunosc doctorii lor, care fără multă știință de carte se pricep minunat și le vindecă la sigur. Paserile când se îmbolnăvesc și mor.

Animalele de tras sunt puse la jug prea de tinere; tot astfel și caii. Vitele nu se asigură și nici nu este o legătură de protecția vitelor și ajutoare în caz de accident. Ar trebui.

L. *Cultura gândacilor de mătasă* nu prea ocupă serios pe gospodinele noastre, deși ea poate ajunge un izvor de bogăție. Când începe să cultive o femeie, toate celelalte o imitează. Cultura sistematică nu se face. În vara anului 1907 n'au cultivat decât 3 crescătoare, câte un degetar de sămânță. Din această cultură au ieșit 6 kgr. de gogoși de culoare galbenă. Toate s'au tras și s'au făcut pânză. Toate sătencile care nu se duc vara la câmp ar putea să cultive gândacii de mătase, mai ales cei 70 de aguzi mari îi pot hrăni cu îndestulare. În anul 1903 au fost 80 de crescătoare. Atunci, însă, numai.

M. *Cultura Albinelor*, încă nu se face pe o scară întinsă și sistematic. Sunt, totuși, în comună, vre-o 400 de ștubeie, de o formă primitivă din scânduri, din copaci găuriți sau și din lozii lipite pe din afară. Este credința că dacă le numeri pier și de aceea niciodată nu-ți spun numărul adevărat. Nimic nu se poate afirma asupra cantității mierei sau cerei, care doar de se dau pentru lumnări și leac.

N. *Meseriași*. Cum am spus mai sus: nu este nici un locuitor care să-și scoată „pâinea cea de toate zilele“ din meserie. Toți

meseriașii se mai ocupă și cu agricultura. Avem în sat: zidari, cărămidari, sobari, dulgheri, dogari, fierari, croitorese, cismari și morari, toți fără studii, dar, după legea siluirei, cu librete. Toți acești meseriași sunt Români și tare-i frumos! Eram să uit lăutarii. O meserie ce se cunoaște mai în fiecare casă este țesătoria. Se consideră lucru peste mână ca o femeie să-și îmbrace bărbatul în cit jidovesc. Mai la fiecare familie găsești: războiu, vatale, suluri, ș. a. Păcat că a început să se micșoreze numărul acelor gospodine ce știu să țeasă în cinci ițe frumoasele podoabe pentru case. Se țese mult în două ițe: bumbac, lână, mătase, peteci...

Pentru trebuințele gospodăriei se află în multe familii mașini de cusut.

În comună sunt și vr'o 4—5 mori, care își au clienții după cum macină mai bine și lasă „uiumul“ mai jos.

O. Mijloacele de transport și căile de comunicație. Oamenii merg dintr'un loc în altul călări, pe jos sau cu trăsura. Ghiociurile și căruțele respiră un aer de civilizație, cum nu-i la multe sate. Trăsuri iarăși foarte bune și destul de multe. Nici un om nu se ocupă cu cărașia decât întâmplător. Comunicările dintre comuna de reședință și cătune se face pe șoseaua făcută cu zilele de prestație. Șoseaua începută, prin sat, de vr'o 15 ani nu a ajuns încă la o formă mai demnă măcar de numele de „șosea“, tot același nisip adus de râpi și tot aceleași rupturi de drum pe ici-colo. Prundiș nu s'a așternut pe nici-o cât de mică porțiune. Șanțurile de pe margini unde nu-s umplute cu nisip is pline cu burueni pe tot felul.

Comunicația cu celelalte sate se face pe drumuri neșosăluite; singură comunicația cu tg. Bujoru se face pe șosea.

Distanța către ambele cătune este târcată cu câte un pod mare județian.

Gara cea mai apropiată este Fulgerești însă din cauza dealurilor și a locurilor primejdioase nu merg sătenii acolo, ci la gara I. Catargi, ceva mai depărtată, dar mergi cel puțin pe șosea. Asemenea e puțin umblată și gara Berești.

P. Comerțul nu se face decât de cei câțiva români care țin băcănie, manufactură, băuturi spirtoase și regie, precum și de 2 Evrei, cari țin băcănie și manufactură. Comerț cu măcelăria se face puțin toamna. Carnea care nu se vinde să face pastramă sau trandafiri. Rachiul ce se vinde se aduce în deosebi dela fabrica de spirt dela Ghidigeni și apoi îl mai pfac. Dar nici eu crășmăria nu mai merge ca înainte.

Comercianții de grâne nu sunt în sat: desfacerea se face direct la gară.

Depărtarea de o piață de desfacere stinge orice avânt a comerțului cu păsări și ouă, sau cu produse lactice: lapte, brânză, unt... Pentru păsări vine din când în când un Evreu de le strânge cu cușca. Comerț cu fructe foarte puțin.

Comerțul cu animale este mic poate și pentru că nu se află în apropiere un iarmaroc de vite. Cel dela Drăgușeni e prea mic, iar cel dela Bârlad e pentru petrecere și prea puțin pentru comerț.

R. *Traiul și rentabilitatea gospodăriei.* Casele locuitorilor sunt de mai multe feluri și despre ele am vorbit mai înainte. Mobilierul se deosebește după proprietarul ei. Toate au paturi de scânduri acoperite cu păier, la colțul cărora se găsește lada, în care se păstrează valurile de pânză, „scumpeturile“ și economiile casei. Pe ladă stă „zestrea“. Pe pereți sunt lexicere pestrițate din loc în loc cu șervete așezate în modul următor: se înoadă slab șervetul la mijloc, apoi se deșiră pe trei cui care-i sprijină mijlocul și marginile. Pe pereți sunt și „poze“. În partea dinspre răsărit sunt icoanele; acoperite, la unele case, cu perdele de dantelă sau de mătase. Oglinda nu lipsește. Odaia cea curată este de obicei cea din partea din jos, despre Sud, de unde și numirea de „casa din jos“. Aici se găsesc găteliile cele mai de preț. Sticlute colorate nu lipsesc. Toate ferestrele au perdele, chiar storuri. Scaune vei găsi mai la fiecare locuitor: dela cele mai simple, până la cele de salon. Garderoabe au cei mai bogați. Ceilalți își păstrează hainele în niște piroane bătute în perete. Și deasupra și dedesubtul hainelor se află câte o porstire. Ceasornice de perete sau de buzunar se află mai la fiecare două case. Sătenii se învelesc cu plapome pe care le mai numesc: oghialuri, dușege sau iorgane. Bunii gospodari au câte mai multe plapome.

Curățenia acestor case variază după anotimp: vara vei găsi sau prea multă curățenie sau prea multă necurățenie, pentru că, în acest timp, nici nu dau cu ochii de casă, decât Dumineca; iarna găsești la casele cu copii o necurățenie urmată de un miros greu vrednic de femei negospodine, și de bărbați neglijenți. Sobele se încălzesc cu rădăcini, paie sau lemne de stângen. Să iluminează cu petrol; în foarte puține case se mai găsește „chioruri“, care să țin mai mult de curiozitate.

Sătenii poartă cisme, ghete și chiar opinci, foarte puțini, pantaloni albaștri, largi și creți sau și pantaloni de lână sau de „materie dela jidan“, mintene — pe care le numesc după felul lor:

spențere, surtuțe, jachete, — jiletce sau flanele; iar cei mai bogați, și flăcăii, să port după ultima modă, ca și „eucoanele“. Modă-i modă, ce să-i faci!

Hrana. Sătenii mănâncă de 4 ori pe zi vara și cam de trei ori iarna. Deși mănâncă de multe ori pe zi să nu credem, însă, cine știe ce, căci întrebarea *ce mănâncă?* lămurește. Pe masa unui sătean vei vedeă mămăliga și lângă ea fasole, sau cartoafe. Ceapa o mănâncă spre a-și face „gust la apă“. Carne să consumă doar toamna, și în sărbători când se taie porcul. Păsări să taie deasemenea mai ales vara. Sunt și puțini care mănâncă în posturi — pentru rest țin să amintese că atunci când le-am citit Enciclica Sf. Sinod pentru deslegare mi-au spus una verde în față: „Te-ai catolnicit Domnule și Dumneata de când te-ai dus la oraș!“, iar când le-am spus că Vlădicii o dat deslegare mi-o spus repede acelaș lucru și despre ei. Sunt, însă, și mulți locuitori cari mănâncă foarte bine.

Rentabilitatea unei familii țărănești stă în munca brațelor în cele 7 luni ale anului, căci de pe la sfârșitul lui Octomvrie, după culesul păpușoiului de toamnă, și până la începutul sau chiar sfârșitul lui Martie săteanul nu este decât consumator. Cei mai harnici scot rădăcini, cei bețivi — aceștia's puțini — stau la crăsmă, iar cei leneși — aș dori să nu fie de loc — dorm sau razimă gardurile.

	1904		1909	
	Lei	B.	Lei	B.
Casa	101	25	249	01
Imprumuturi	1.015	—	7.373	—
Mobilier	108	90	164	40
Dobânzi datorate	—	—	19	94
Total activ	1.225	15	7.806	35
Capital vărsat	1.121	85	5.994	53
Dividende	—	—	434	64
Depuneri	—	—	484	39
Dobânzi la depuneri	—	—	31	65
Fond de rezervă	—	—	294	21
Fond pentru mobilier	—	—	70	50
Dobânzi reportate	—	—	496	50
Total pasiv	1.225	15	7.806	35
Total membrilor	75		115	

Muncește, alături de bărbat, femeia și copiii. Socotirea copiilor în renta gospodăriei nu e bună, căci a) să lipsește copilul de o mulțime de cunoștințe pe care numai acum le poate căpăta dela

școala și b) lipsa dela școală are ca urmare amenda care'i mai mare decât câștigul pe care-l aduce gospodăriei copilul.

S. *Banca Populară* s'a înființat în anul 1904 prin stăruința tuturor cărturarilor satului, care s'au unit odată spre a să ridică și pe ei și a ajuta și ridică și pe cei sărmani. Pentru a să vedea mai bine mersul acestei bănci, care poartă numele: „*Izvorul Covurluiu*“, dăm primul bilanț alături de cel din 1909.

Cauza pentru care nu s'au însemnat succese mari dela început este că nu se convinsese lumea de următorul adevăr: la Bancă trebuie să depună toți și să se împrumute câți au nevoie, iar scadența să nu treacă nebăgată în seamă.

T. *Magazinul de consum „Unirea”* s'a înființat în 1908, iarăși prin stăruința cărturarilor satului. La acest magazin eră să se înregistreze strașnice succese, dar s'a prădat de vr'o 2—3 ori și lipsa controlului a fost în stare să strice buna credință a vânzătorului. Dăm primele două bilanțe spre a se vedea cum a mers și acest magazin de consum.

	1908		1909	
	Lei	B.	Lei	B.
Casa	2.296	34	3.022	07
Mărfuri generale	6.936	77	9.015	30
Mobilier	242	45	341	55
Diverse conturi	255	35	2.061	11
Total activ	9.730	91	14.440	03
Capital vărsat	5.298	—	6.063	20
Dividende	303	95	859	13
Efecte de plată	2.560	35	3.213	—
Fond de rezervă	604	86	2.772	09
Fond cultural	55	40	165	24
Fond pentru mobilier	24	20	58	35
Primă de consumație	202	60	390	97
Indemnizație consilierilor	184	80	390	47
Indemnizație cenzorilor	36	95	78	08
Diverse conturi	460	—	450	—
Total pasiv	9.730	91	14.440	03
Total membrilor	40		44	

U. *Buget Comunal*, încheie capitolul despre economia comunei. După Recapitulația bugetului pe 1907/908 văd că se prezintă cu suma de 7.009 lei și 96 la venituri și tot atâta și la cheltueli,

In comuna noastră este reședința precepției circ. II, care

cuprinde și comunele: Băneasa și Balintești. Ca perceptori au fost: Tudor Groza „perceptorul“, Preotul Gh. Savin, I. V. Tufescu, Eustațiu Teodor și cel actual: d. Teodor Caraman.

VI

Administrația și justiția

Administrația. Fire istorice leagă această comună de timpurile ei de netăgăduită glorie. Dacă ea astăzi trece în rândul celorlalte comuni, altădată ea a fost reședința¹⁾ plășei Horincea peste 10 ani, și care reședință să strămută de aici odată cu moartea lui *Ghiță Rugeanu*, privilegietorul dela Berești.

După un nou proiect de lege depus în 1890, de general Manu, Prim-Ministru și Ministru de Interne, pentru fixarea circumscripțiilor administrative, comuna Jorăști trebuia să devie reședință de plasă a comunelor: Bursucani, Crăești, Drăgușani, Măcișeni, Zmulți și Vârlezi.²⁾ Dela 1890 și până astăzi reședința plășei de care a ținut comuna Jorăști s'a schimbat de câteva ori, când la Bujoru, când la Berești. Astăzi depinde de Bujoru.

Administratorul comunal are ca subalterni ai sei în comună pe primar și ajutorul său, pe notar și secretar și pe șeful postului de jandarmi, cari are în grijă paza comunei. În cele două cătune să află câte un delegat ales dintre fruntași.

Mai înainte de a cerceta administrația actuală să plecăm puțin urechea și la ceiace spun bătrânii despre administrația din trecut, dinainte, adică, de organizarea prin lege a comunelor urbane și rurale.

Înainte de 1864 erau în locul primarului de astăzi *județii*, niște mici dregători cari erau în totul la ordinul boerului. Celui dintâin din cei 3 județi să-i zicem: Primar. Județii aveau un bine; erau sentiți de multe îndatoriri către proprietar, care, se înțelege, eră și primul judecător în comună. Cel judecat de proprietar și județi eră trimis zapeciului de plasă.

În timpul nenorocitelor ocupații rusești și mai ales pe timpul când să purtau războaie cu brațe românești, zapeciul cerea oameni

1) Localul aceluși „*tact*“ sau „*privilegietorii*“ eră în partea de nord a satului la răsăritul șoselei. „*Tactul*“, aveă și un arest și o companie teritorială „însărcinată că să îndeplinească slujbe pe lângă partea administrativă și spre a sluji de rezervă oștirii, și asigurând liniștea obștească de băntuirele făcătorilor de rele“. Corpurile acestea au fost întoemite în 1832. (*N. Bălcescu: Puterea armată*).

2) *Proiectul de lege prezintat de ministru de interne în sesiunea 1889—90 București 1890.*

ziși „de beilic!“ dela proprietar. Nu eră nevoie ca primarul să știe serie căei el puneă doar pecetea sau peciul și turaua, o iscălitură încureată care, adesea, nu cuprindeă nici o literă. Pecetea se desfăcea în două bucăți: o bucată o ținea un județ și alta alt județ, iar primarul ținea numai „tacâmul“ unde se așezau bucățile pecetei spre a se puteă pune pe hârtie. De multe ori cei 2 județi care țineau bucățile luau un clește dela un țigan, strângeau cele 2 părți ale pecetei și o puneau pe acte, băgând astfel pe primar în bocluc. Pecetea comunei Jorăști aveă această inscripție: *Ținutul Covurlui, 1840* pe margini, iar la mijloc pe două rânduri, *satul Jorăștii*. Eră de mărimea unui 5 bani de aramă. Eră nevoie să știe carte logofătul, care, spre deosebire de ceilalți muritori purtă călimările la brâu și o mulțime de pene de găseă: „părea un curcan umflat“. Acești logofeți, piseri sau notari, se foloseau mult de cuminenția săteanului, care să răzbuna zicându-le: „Logofete, brânză'n bete, lapte acru'n călimări“.

Tot județii strângeau și birul care eră: a) pentru *birnici* și b) pentru *mazili*.

În locul condicilor cu mateă de astăzi, se întrebuintă *răbojul* tăiat în două: o parte să da birnicului și altă parte, „mateă“, care serviă de socoteală, Primarului. Numărul creștăturilor arătă „ratele“, care se plăteau după cum hotără *cisla*. (Adunarea locuitorilor spre a hotări birul).

Pe după 1850 se pare că primarul nu eră numai a proprietarului ci eră și alesul locuitorilor. Alegerea de primar se făcea în modul următor: se adunau în curtea proprietarului „toți“ locuitorii. Proprietarul, „boierul“, sau „cuconășul“, eșă la geam să vadă: să alegeă „după sprinceană“. Cel oehit de proprietar eră numit și dacă cei din jurul lui îl luau pe mâni el se consideră ales de jumătate din cei de față. Dacă nu eră luat pe mâni atunci se „ochiă“ altul. Cel luat pe mâinile locuitorilor pentru ca să i să zică *Primar* (în comuna noastră i să ziceă *Părcălab*) trebuia să capete și votul celor de față, care constă într'o atingere cu palma de corpul alesului. De multe ori cel ales căpătă adevărați pumni, așa că-și aminteă multă vreme ziua alegerii.

Obiceiul s'a păstrat în jocul zis „de-a alesul primarului“.

Instituindu-să *comuna* prin decretul lui Cuza. No. 394 din 31 Martie 1864 să regulează și consiliile comunale pe care le avem și astăzi în organizația noastră administrativă.

Primul local de primărie a fost lângă Biserica Sf. Impărați, zidit pe loc răzășese de către locuitori, local pe care l-au apucat

toți cei ce-s mai mari de 10 ani. Pe la 1900 începuse să se strice, căci sala dinspre nord fusăse și școală. În 1904 s'a mută în casele d-lui P. Bezman, până când se gătește localul propriu de astăzi, local spațios, cu vr'o 8 camere, toate cu destinație specială și luată cu două fețe. Mutarea s'a făcut în noul local încă din 1907.

Paza comunei să făcă de oamenii din sat pe rând, câte mai mulți pe noapte, sub conducerea unuia din județi care în cazul acesta se chemă *pasnic*. Dela 1864 paza comunei eră în sarcina primarului. Până în 1907—908 această pază se făcă tot de către locuitorii comunei împărțiți în căprării de câte 10 locuitori sub conducerea unui căprar, iar toate căprăriile erau sub conducerea șefului de garnizoană. Dela această dată căprăriile sunt sub conducerea șefilor posturilor de jandarmi.

Constatările nu-s îmbucurătoare de loc.

În noul local de primărie este o sală deosebită pentru arhivă, care se începe din anul 1862 și după cum singur am putut observă este în bună regulă. Desigur că ceiace cuprinde mai puțin sunt statisticile, care de altfel sunt foarte trebuincioase pentru cel ce ar vrea să constate trecutul și mersul populației. Și apoi nu prețuiesc nici cinci bani vechi, statisticile în care numerile-s șterse de 3—4 ori. Un opis cuprinzător al tuturor dosarelor pe ani și pe lucrări ar fi foarte necesar, mai ales dacă s'ar lucră alfabetie pentru ușurarea întrebunțării.

Registrele sunt ținute în ordine și lucrate cu pricepere, mai ales de ultimii notari.

Două cuvinte aici: *Notarul* trebuie să fie om de legi și cu bun simț, și cinstit. Deci nu-i decât spre folosul administrației punerea la concurs a notarilor la 4 ani. Ar trebui să fie de regulă lucrul acesta, pentrucă așa ar mai cunoaște și ei câte ceva din multele noastre legi. *Primarul* de folos locuitorilor este numai acela care va putea fi ales fără să eurgă băutura gârlă și care să fie om cinstit din fire. Primarul ales pentru paharul de băutură ce ți-l dă pentru a-l alege, valorează cât și paharul ce ți-l-a dat pe care și-l va scoate din nedreptatea ce va face-o asupra ta, căci din leafă nu se poate. Așa!

Justiția. Pe timp când eră aici reședința subprefecturii plășei Horincea eră și judecătoria de Ocol Horincea cu care deodată se mută la Berești. După 1879 dreptatea se împarte și prin cei 2 juri care judecau sub președinția primarului, având pe notar ca secretar. „*Jurii*” judecau, fără apel, până la 5 lei și cu apel până

la 50 de lei, iar procesele pentru sume mai mari erau de competența judecătoriei de ocol, unde se și apela contra sentinței jurilor.

Instituția jurilor era bună în sine. Era rea, însă, pentru că jurii nu erau aleși după un criteriu, care să fie dovadă că jurii sunt oameni cinștiți, cunosc legile și știu să judece fără de părtinire. Văd un nemărginit bine într'un juriu compus din: Primar, Preot, În-vățător, Notar și 4 juri aleși din 10 propuși de aceștia. S'ar afla într'un astfel de juriu și *știința și bunul simț și onoarea*.

Pricinele de judecată sunt micile neînțelegeri dintre locuitori. Ca în fiecare sat, se află și în Jorăști „cârciobari“, de cei cărora le place să moră cu citățiile în sîn.

Dăm mai jos o statistică de condamnării la închisoare, dela 1890—900 pentru ca să ne facem o idee lămurită de numărul lor, instanța ce i-a condamnat, cauza și timpul pedepsei.

In 1891: Se condamnă de tribunal, 1 pentru tâlhărie la
1 an și 2 luni.

„ 1892: Se condamnă de judecătoria ocol. Bujoru, 1 pentru
tâlhărie la *14 zile.*

„ 1893: De tribunalul și judecătoria ocol. Bujoru. 8 din cari
4 pentru furt și rănire și 4 pentru insolvabilitate, dela *5 zile la
6 luni.*

In 1894: Condamnă jud. de ocol, 5 din care doi pentru furt,
dela *4 zile la o lună.*

„ 1895: Condamnă jud. ocol, 5 pentru contravenții și 4 pen-
tru lovire, dela *5 la 15 zile.*

„ 1896: Condamnă jud. ocol. 9 pentru substragere de sub
sechestrul și 2 pentru insolvabilitate și 4 pentru lovire și furt, dela
4 zile la 3 luni.

In 1897: Condamnă jud. ocol, 13 iar Tribunalul, 1 pentru
insolvabilitate, abuz de încredere, lovire, ultragiu și contraveniențe,
dela *4 zile la 3 luni.*

„ 1898: Condamnă jud. ocol, 2 și Tribunalul, 5 pentru
insolvabilitate, abuz de încredere, furt și *omor prin imprudență*
dela *1—15 zile.*

„ 1899: Condamnă jud. ocol, 1 pentru lovire la *15 zile* și

„ 1900: Condamnă jud. ocol. 1 pentru furt la *1 lună*
închisoare.

Din această statistică se poate vedea mult. Ceiace ne interesează, însă, este numărul condamnăților și vinele pentru care au mâncat pâinea amară și rușinoasă a închisoarei.

Țin să anintese și aceasta: cea mai mare parte din oameni sunt de cei ce-și pun căciula dinainte și se judecă singuri, iar când s'au sfădit merg de se împacă cu cel sfădit până seara. Ce bine ar fi să fie toți așa!

Țin să mai adaog că săteanul **nu** are încredere în judecător pe care-l crede coruptibil prin vre-un avocat din cei care țin puterea dacă-l plătește scump.

Acesta este cel mai mare rău posibil pentru o țară ca a noastră cu mai mult de 50% neștiutori de carte și cu vr'o 40% semidocți care încurcă lumea cu nepriceperile lor.

Necontestat că prin legea judecătoriilor ambulante s'a urmărit binele săteanului, și s'ar fi ajuns la bine dacă nu s'ar fi înmulțit procesele, martorii falși și deci: *nedreptatea.*

Aici în comună este sediul poștarului circ. 17; *poștar* este d. *Ghiță Mache*, care ocupă acest post cu multă vrednicie și conștiințiozitate de peste 20 de ani. Tot aici se sfârșește linia telefonului ce vine din Bujoru, încă din 1904.

Primarul cel care a ocupat pentru prima oară scaunul primăriei este: Ion Șelaru, apoi (după actele stărei civile): 1) Ștefan Bezman, 2) Ioniță Podașcu, 3) V. Savin, 4) Afteni Filoti, 5) V. Chirica, 6) Gh. Pr. Șelaru, 7) Macovei, 8) Panait Georgescu, 9) Vasile Popa, 10) N. V. Popa (mai apoi zis Ciolaen), 11) V. N. Dodu, 12) V. Pr. Velichi, 13) I. V. Tofan, 14) Gh. Guțu, 15) Mitrea Istrati, 16) Costea Șelaru, 17) Costaki K. Dodu și 18) *D. I. Dodu* care este și în timpul de față. Natural că unii au fost de mai multe ori.

Primul *piser*, — notar sau secretar — a fost Ioniță Podașcă. Apoi semnează, în actele stărei civile, de după 1875: 1) Ghiță Bălășescu, 2) V. Gh. Ionescu, 3) Razi, 4) D. Egumenide, 5) Izvoranu, 6) K. G. Antoniu, 7) Marinescu, 8) Mihăilescu, 9) D. Gherghel, 10) L. Gr. Samson, 11) Eustațiu Teodor, 12) Chirilă Ionescu, 13) Aristide Verman, 14) D. Velea, 15) Gh. L. Marinovici, 16) D. Vasiliu, 17) D. Vasilescu și 18) *Miltiade I. Tofan*, care funcționează dela 1904 până în timpul de față. Adaog iarăș, că unii au fost în mai multe rânduri.

VII

Biserici. Cult. Starea morală

Creștinismul e adus la noi odată cu nașterea noastră ca popor și el a fost primul factor care a adăpostit multă- puțină carte a vremilor bătrâne, despre care ne vorbește sfintele scripturi naționale. Cum se făcea undeva un sat, trebuia să se facă și o biserică în care să se strângă oamenii, ca împreună cu preotul lor, așa cum s'a întâmplat, să ridice glas la Dumnezeu. De aceea, pun și facerea primelor locașuri de închinare nu mult după încheierea unei așezări de creștini ¹⁾ cum am văzut mai sus, și despre cele 2 biserici cari au fost, și astăzi nu mai sunt. Cea de a treia biserică și următoarele ne preocupă în cele ce urmează:

Biserica Sf. Trei Ierarhi este zidită în anul 1816 de către *Medelnicerul* ²⁾, *Vasile Cernat*, căreia Jorăștenii îi arendase moșia lor răzășească; iar în schimbul arenzei el să le facă o biserică. Nu găsesse actul de fundație, dar o însemnare din Sf. Evanghelie dela Buda, (1812), care se păstrează între cărțile de ritual ale bisericii spune:

„Această sfântă Evanghelie este cumpărată de mine vornicul Vasile Fulger ot (= din) Băneasa în 30 'lei den târgul Eșilor și am dat-o la sfânta biserică dela Jorăști la hramul Sfinților Trei Arherei: Vasile cel Mare Grigore Bogoslov și Ioan Zlataost ce să începe zidire acum la un anul 1816, Gen. 3 ca să fie la ce(a) sfântă biserică spre pomenire și petrecere cum se va ține bodovanei (= în veci). Vasile Fulger...“ Și o altă iscălitură poate a soției lui.

Biserica de fapt s'a început a se zidi vara și toamna următoare să i să facă sfințirea. Cernat așa se împăcase cu oamenii. Și meșterii întârziu făcând floricele, strugurași de poamă și frunze sculptate la ușorii uși pentru care motiv au luat strașnică ocară, și poate chiar bătaie, dela boier. Poate că s'a sfințit în ziua de 3 De-

¹⁾ Comp. N. Iorga „Neamul Românesc“ Anul II, pag. 33 și Introducerea Istoriei Bisericești.

²⁾ Era Medelnicer și nu Căminar cum credeam multă vreme și cum s'a și scris (*Moise N. Pacu*. Cartea j. Covurlui și *Ec. Gh. Popescu*. Darea de seamă, pag. 113). Căminar era fiul său, Nicolachi, cu care Jorăștii au avut mai multe afaceri, și care-și va fi lăsat boeria sa legată și de numele tatălui său Vasile. Un act, pe care-l am într'o copie trasă de mine, din anul 1816, în care Cernat cere dreptate Domnitorului asupra unei fășii de moșie ce o ținea un Carabet Armean, poartă iscălitura: *Prea plecată (slugă): medelnicer Vasile Cernat*.

cemvrie 1816. cum rezultă din notița de mai sus, când Fulger va fi donat, în ziua sfințirii, Evanghelia cumpărată dela Iași.

Clădirea ei, din paiante și vălătuci puse pe groase tălpi de lemn, se înalță pe locul răzășese al unuia Parmaxis Buțurea. Sfințirea se faceă de către protopopul Gheorghe Avram, care eră deservent la biserica Vovidenia din Galați ¹⁾ eu binecuvântarea episcopului de Roman, Gherasim Clipa.

Cel dintâiu deservent al bisericeii a fost:

1). *Preotul Gheorghe Ciolacu*, fost vre-o nouă luni la biserica Sf. Impărați de pe vale. Eră de loc din Pânășești, lângă Aldești. Rânduială preotească învățase la schitul din Pânășești. După el urmează:

2. *Preotul Ioniță Gociu*, de loc din Ghibărteni, și

3. *Ioan Ghinieș*, care eră din Jorăști. Acești 2 preoți au slujit amândoi până ce vin și preoții:

4. *Ion Bugeac*, și

5. *N. Șelaru*, care-i hirotonosit de Meletie Brandaburul, Episcopul Romanului, de care atârnă bisericește Covurluiul. În paucenia acestui preot, care este în posesia mea acum, nu se vede condiția culturală, ci numai vrednicia morală, pe care a arătat-o față de Gheorghe Hraistă, duhovnicul episcopiei. Paucenia poartă data de 7 Decemvrie 1829 și, din o notiță scrisă în dosul ei, se vede că titularul știă carte scrisă. În timpul acestui preot se aduce, la 1830, actualul clopot, care nu are pe el decât chipul Maicei Domnului. 14 ani biserica a stat numai cu o toacă de lemn. În timpul acestor doi din urmă vine din Puțenii Tecuciului:

6. *Preotul Ioniță Dodu*, care nu este primit decât în urma multelor stăruinți din partea preotului Șelaru și care încetează din viață în urma celoralți, la 1870, când în locul său vine:

7. *Preotul Constantin Strat*. Fusese mai înainte deserventul bisericeii Sf. Impărați de pe colină, de unde este mutat, spre satisfacerea unor neînțelegeri. Servește singur până la 1875, când se hirotonisește și Petru Tufescu, cu care continuă a sluji până în ziua de 21 Maiu 1879, când căzând greu bolnav își grăbește pașii săi mărunți către mormântul care-l și înghite în ziua de 16 August 1879, lăsând ca urmaș pe:

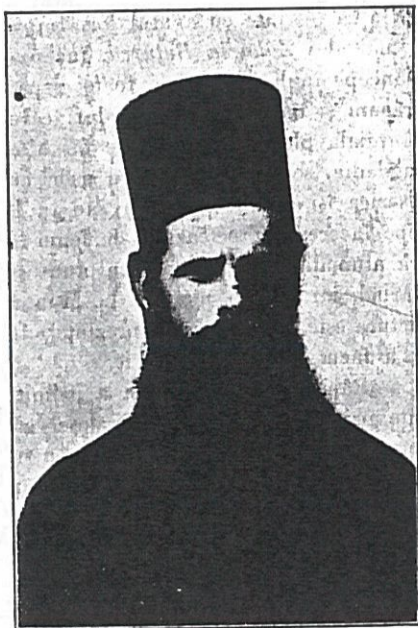
8. *Preotul Petru Tufescu*. Născut la 1854, aici în comună. Cursurile primare le-a făcut la școala primară internă a lui Anghelută dela Chitoc, după care intră în seminarul dela Huși

¹⁾ *Econ. Gh. Popescu* op. citat pag. 36.

pe care-l absolveste, căpătând atestatul No. 647 din 26 Iunie 1873. Servește ca învățător în comună, conf. art. 245 din legea instrucției publice. Se hirotonisește diacon în Ismail, la 1875, iar preot, în București, acelaș an, pe seama bisericii Sf. Trei Ierarhi din Jorăști. Slujește pentru întâia dată la 2 Februarie 1875. Nenorocirile familiare îl atrag către mormânt, în floarea tinereții, când deabea pornise pe calea cea grea a preoției lui Hristos, Marți, în ziua de 30 August 1880. Este îngropat în mormântul pe care oricine îl poate vedeă înainte de a intra în biserică. O cruce îi străjue la cap și chipul capului plecat de pe cruce, asemănător cu al soției sale Ruxandra, moartă înainte de el, parcă plânge o tinerețe stinsă mai înainte de vreme și închisă în mormântul încunjurat cu grilaj de fier, pe care arde o candelă, în momentul când se slujește în biserică și i se pomenește numele de urmașul său:

9. *Preotul Constantin Beldie*, actualul deservent, cu titlul de supranumerar sau după moda nouă ajutor, de oarece biserica este încă filială.

Născut la 15 Iulie 1854, în Jorăști. Clasele primare le face la învățătorul Rozoleanu și preotul Savin din Jorăști și le continuă la Chițoc (despre școala aceasta, vezi Istoria Com. Bogdana de Pr. Ioan Antonovici, nota dela pag. CLIV sq), de unde absolvind, intră prin concurs la Seminarul din Ismail, pe care-l absolveste în 1876. Este hirotonosit diacon la 24 Martie și preot la 25 Martie 1878, de Episcopul Melhisedek, pe seama Bisericii Înălțarea Domnului din Ghi-bărteni. La 7 Iulie 1878 se permută la Biserica Adormirea din Aldești; iar în 1880 vine în locul rămas liber prin decedarea Pr. Tufescu, la Jorăști.

Preotul C. Beldie

Seriu istorie și nu sunt părtenitor chiar aici când vorbesc de prea iubitul meu părinte, căruia nu-i datorese numai iubire ci și desvoltarea mea așa cum se arată ea în ființa mea, cum mă cunoaște lumea.

La biserica Sf. Trei Ierarhi, până la venirea sa nu se făcuse decât o singură reparație — aceea de pe timpul Pr. N. Șelaru, când și fusese târnosită de protopopul Zaharia Rodocolat — care își lase cu această ocazie pomelnicul familiei sale, la proscomidie. Acestei reparații i se datorese ferestrele cu ușori cu tot, prefacerea acoperământului din șindrilă și pridvorul din fața ușei. Cu timpul, aceste reparații au cerut altele. Plouă prin acoperiș în altar, și vântul bătea liber prin peretele despre răsărit că stingea lumânările de pe Sfânta Masă. Se simțea, deci, nevoie de o reparație completă, care avu loc în anul 1881, la un an după venirea sa. Se face apel la enoriași, cari totdeauna au știut să dovedească că sunt buni creștini, cari nu numai că urmează la Biserică, dar și țin să o ajute cu avutul lor. Impreună cu episcopii *Ion Tofan* și mai ales *Zaharia Buțurca*, începe să strângă bani și înainte de a începe înghețul se fac toate reparațiile, de care avea nevoie precum și un perete de scânduri care să apere pe cel de lut de băntuiala ploilor. În 1882 se fac alte reparații interne: se vopsește bagdadia, se fac ferestrele cu ușori cu tot. După foarte multă trudă biserica își capătă cimitirul său în 1882. La 27 Iulie 1885 se începe facerea catapetezmei de lemn în locul celei de mușama, care eră afumată și ruptă. Cu sculptura se însărcinează I. Obreja din Bârlad, iar pentru pictură I. Munteanu. Astfel cum este astăzi pictura este bizantină și se prezintă admirabil de frumos. Târnosirea i s'a făcut la 26 Decembrie.

Rând pe rând biserica a primit diferite reparații toate făcute prin stăruința preotului deservent și a câtorva oameni de bine de către enoriași. Când episcopia a uitat sau n'a putut face, s'au găsit buni creștini, cari au pus mână dela mână și au făcut: ograda bisericii, clopotnița, clopote, toace, cimitir cu ogradă bună, plantație și chilie. Apoi un alt clopot, un policandru de toată frumusețea, 4 sfeșnice mari, spălatul icoanelor și alte multe donații ale căror donatori sunt seriși de Dumnezeu în cartea vieții. Eram să uit noul pridvor, cafasul, vestmântarul și cele câteva rânduri de vestminte, pe care le-au făcut tot locuitorii, poporani ai acestei biserici. Dumnezeu să le răsplătească!

Biserica este veche, peste cinci ani împlinește o sută de ani.

dar cu reparațiile făcute se prezintă bine. Nu este nicidecum „deteriorată“.

Biserica Sf. Impărați este cea mai nouă dintre cele existente, în comuna propriu zisă. Situată „pe colina răsăriteană cu o poziție dominantă admirabilă“, într'o adevărată pădure de salcâmi, care dela clopotniță și până la scările bisericești formează o frumoasă alee. Este clădită pe locul unui răzăș Grigoraș Bucă, între 1840—1841, din banii strânși dela locuitori. Sfințirea i se face în ziua de 21 Noemvrie de protopopul Petru Procopie cu binecuvântarea episcopului Meletie Brandaburul, al Romanului.

Dela început nu a avut forma actuală și frumusețea de acum. Ii lipsiau turnurile și pridvorul și eră învelită cu șindrilă. Clopotele au fost ținute într'o clopotniță improvizată din niște șarampoi acoperiți cu șindrilă. În această stare fiind biserica, în urma cutremurelor, se crăpase, și de aceea, în 1889, i se face o reparație radicală când i se schimbă fața cu totul: se fac două turnuri—sub cel dinspre apus se face pridvorul și tot în acest turn se așează și clopotele. Acum se fac și scările. Nenorocirea a fost că pe când se făceau turnurile și pereții erau descoperiți, au început niște ploici cari au cuprins pereții, de până astăzi nu s'au însănătoșit.

Cutremurele, venite în urmă, crapă turnurile și, desigur, turnul apusan eră aproape să cadă și de aceea la reparația care a urmat imediat, se dă jos clopotul și se face clopotnița. Tot pe aceeași vreme se face și chilia dela cimitir, în care se păstrează arhiva și biblioteca.

Printre deservenții acestei bisericești semnăm pe:

1. *Preotul Costea Strat*, mort la 1850;
2. *Pr. Teodor Strat*, mort la 1854;
3. *Pr. Gh. Velichi*, făcut preot la 1853 și mort pe la 1854;
4. *Pr. Const. Strat*, hirotonisit pe la 1828. Servește acestei bisericești, după ce servise și la biserica cu acelaș hram, de pe vale, până la 1875, când, după încetarea din viață a Pr. Ioniță Dodu dela bis. Sf. Trei Ierarhi, se permută la acea biserică și moare la 1879.

5. *Preotul Gh. Savin*, hirotonisit la 20 Decemvrie 1864. Avea titlul de seminarist cu „5 clase dela Socola“. După mai puțin de un an de preoție, la 1 Octomvrie 1865 este pus subprotoiereu (*Proistos*) subvenționat. Acest post il ocupă până la 1 Februarie 1886, adică 20 de ani și patru luni, când stricându-se legea, este numit în mod onorific, și rămâne până în 1890, când

pierde și această onoare care îl pusese în cea mai cruntă dușmănie cu preoții din circumscripția sa.

Nenorocirile familiare (moartea fiicei sale după vreo câțiva

Preotul Gh. Savin

ani dela căsătorie, ea și împrejurările legate de acest desnodământ fatal, precum și moartea fiului său după ce absolvise seminarul) nu l-au descurajat, căci citește mult. E de admirat ca un preot la vârsta lui să mai poată citi cu atâta patimă. Serisullui încălțit îi cuprinde ființa lui în trup și suflet. Bucuria care o simte acum pentru succesele pe teren cultural ale fiilor săi, Ion, care studiază filozofia la Berlin și Petru care-i bun seriitor deși n'a sfârșit încă seminarul, îi descrețește fruntea, pe care o încrețise vremea și necazurile. Din fire-i om glumeț și pilduitor.

Prin deosebita sa grijă, biserica se înfrumusețează pe dinăuntru și pe dinafară; la 1871 se face clopotnița, în 1881 se preface acoperământul și să face bolta, în 1889 se face catapeteasma, în urma cutremurului din 19 August 1894 turnul-clopotnița se crape și atunci se începe facerea clopotniței de lemn, dela poarta bisericii, care cu multă strădanie s'a mântuit. Dela această dată, biserica în ce privește clădirea, nu a mai primit nici-o reparație afară de cea de anul trecut, care a constat în facerea unui perete de scânduri ocrotitor. Biserica pe dinăuntru este foarte bine asortată cu tot felul de odore, la care se vede spiritul de inițiativă a poporanilor, silința deosebită a preotului și, să nu uit, exemplul deosebit pe care îl dă d. V. Savin, fost primar peste 25 de ani în comună, care cu drept cuvânt s'ar putea numi „primul“ inzeștrator al bisericii.

Biserica posedă un lot dela ultimele împroprietăriri și 8 făci dela împroprietărirea dela 1864.

Pentru întâia oară bisericile din Jorăști sunt vizitate de fostul Episcop al Dunărei de Jos, Dr. Parthenie în 1892, și de actualul P. S. Nifon, la 2 Septembrie 1909.

Mulțumită grijei neadormite a preoților, care predică măcar la două Duminici odată, și exemplului dat de ei, starea morală se menține înfloritoare. Oamenii se duc la biserică des și așa putea adăuga că foarte puțini rătăciți, care și în timpul slujbei razimă teigheaua, mai sunt în sat. Nimic mai rău decât această otrăvire, pe care și-o face singur omul, chiar în timpul slujbei dumnezeiești. Sărbători păgânești se țin, dar numărul lor începe să scadă.

VIII

Instrucția

Nu se poate ști cine și când a înființat prima școală, sau, mai bine zis, adunătură de copii în jurul unui dascăl, care să învețe bucoavna sau scrisul cu degetul pe nisip. La începutul sutei a 19-a, pe la 1820, vine cu acest scop, în comuna noastră unul *Preotul Ioan*, din Mecetul Dobrogei și care deși era preot, totuși nu slujea la Biserică. Se vede că era vr'un preot român caterisit. Cine putea să afle dela el, că trăia retras? Poate nici nu era preot. Localul de școală era o casă tupită, pe jumătate în pământ, în locul unde astăzi este grădina d-lui K. Dodu. Ucenicii ai acestui dascăl sunt mai toți scriitorii cu slovă veche de astăzi, ca și o parte din cei ce au murit. După acesta vin — unul după altul sau mai mulți deodată — *Vasile I. Velichi*, *Vasile Kirilă* până la 1840. Tot pe acum trăește și *dascălul Dumitrache*, care scrie așa de bine că cu piciorul întrecea pe ceilalți; apoi *Gh. Pr. Șelaru*, care a trăit până în 1908 și dela care am strâns și despre ceilalți, și *Gh. Pr. Strat*, amândoi dascăli la biserică. În puține sate va fi fost un mai bun tipicar și cântăreț ca acest dascăl Șelaru, pe care-l urmează, ca dascăl la copii, un bătrân: *Ertimie*, adus de oameni din altă parte. După 1850 este ca dascăl unul *Ghiță Vasiliu*, care nu era vestit numai prin tinereța lui, ci și prin bătăile pe care le aplică cu sânge rece. Bătea așa de tare și de rău „la falangă“, încât mulți „ucenici“ l-au părăsit. După el vine un neamț *Ferdinand*, care conduce școala până la 1862, când se pune capăt școalei particulare cu bucoavna ei cu tot.

În 1866 vine un normalist *D. Rozolcanu*, absolvent al școalei

vasiliane din Iași, care însă nu putea pronunța bine românește. Își atrage ura sătenilor, cari încep prin a-l reclama și sfârșese prin izgonirea lui. După el vine *Preotul G. Savin*, absolvent al seminarului din Socola, care o conduce în 1867—1868 și dă ca absolvenți pe: Ștefan Nofit, V. Macovei, Pavel Chiricuță, C. Beldie și Popovici.

În 1869 se înființează și o școală de fete, care-și avea sediul într-o casă, proprietatea comunei, care arzând în 1879, școala de fete se desființează rămânând școală mixtă. Printre învățătoare amintim pe d-șoarele: *Marghioala...*, *Sultana...*, *Maria...*, *Ana Albert și Smaranda Melinte*, despre care știm, din statele aflate în arhiva școalei, că eră de 19 ani, nemăritată, n'avea decât cursul primar și eră subvenționată cu 600 lei anual. N'a stat decât un an. Eră numită prin concurs.

Școala publică este înființată de Stat și funcționează, la început, cu 9 elevi. În 1868 vine seminaristul *Grigore Gurău*, ce rămâne ca învățător titular, până în 1875, când este transferat la școala școalei, pentru că începe să se înghebe arhiva.

În primii ani, numărul școlarilor eră foarte mic. Din o adresă — din 7 Mai 1875 — se vede că nu urmează la școală decât 10—15 elevi zilnic, iar în ziua expedierii adresei „au fost dimineața patru elevi — în toate clasele — iar după amiază nici unul“. O altă adresă — din 31 Iulie 1877 — descrie localul: „bagdadia căzută, pereții și ferestrele dărâmate“. După mai multe adrese se mută școala în localul Primăriei, care eră, însă, neîndestulător, „mie și întunecos“. Trebuința unui local de școală se simte încă din anul 1891. Pentru ultima dată, școala mai face o permutare în casele d-lui *Palade Munteanu*, învățător, care-și închiriaza salonul pentru școală, în schimbul sumei de 300 lei anual. Școala aici avea multe neajunsuri: eră prea departe pentru mulțimea cea mare a copiilor, ș. a. Vine anul 1904. Prin Primărie se cere facerea localului de Primărie; iar oamenii, în frunte cu tată-meu. D. Dodu, ș. a., cer facerea școalei. Eră timpul când prefectul de pe atunci, d. Atanasiu, eră în toiul activității sale îndreptate spre zidirea de școli și în urma unor lungi anchetări, care au dat loc la multe dușmăanii, se aprobă facerea școalei. Insuși prefectul vine în persoană spre a alege locul de școală. După multe tocmeli se ajunge la concluzia de a se cumpăra un loc în mijlocul satului și anume casa și ograda d-lui Coste Șelaru, care vinde pentru suma de 1.200 lei o suprafață de 1213 m. p. Suma aceasta a fost strânsă prin lista de subscripție în fruntea căreia subscrie județul 200 lei.

La punerea temeliei a fost față d. inspector V. P. Tulbure, care împreună cu noi cei de față, a subscris documentul, după ce s'au ținut cuvântări de către: Preotul Gh. Savin și C. Beldie, de învățătorul P. Munteanu, încheindu-se cu câteva cuvinte rostite de d. Tulbure.

Lucrările școlii s'au executat după planul Cassei Școalelor sub conducerea serviciului tehnic județian. Temelia din beton și piatră, iar pereții din cărămidă.

În Octomvrie 1904 școala se sfințește în fața d-lui Prefect. Dar numai pe jumătate, salonul dinspre Sud, căci celalt salon s'a făcut în vara anului acesta.

Tot pe ziua de 1 Octomvrie 1904 se înființează și al 2-lea poșt, pentru care se închiriază casa d-lui K. C. Dodu cu 180 lei anual.

Școala din Jorăști a fost ca *centru școlar* până la 1901 și pentru cele 2 cătune, dela 1901 scapă de Lunca, iar dela 1907 scapă și de Zărnești.

Chiar de când s'a început activitatea extra școlară, d. P. Munteanu alcătuiește împreună cu preoții *școli de adulți*, care cu timpul au dat bune rezultate și putea să dea și mai bune. De asemenea a funcționat o *biblioteca școlară*, iar pe timpul învățătorului Novac și *corul bisericesc* la care să strădănuise și Savin.

Ca învățători ai școlii publice însemnăm pe: 1) *D. Rozoleanu* (1866), 2) *Pr. Gh. Savin* (1867—68), 3) *Gr. Gurău* (1868—1875), în timpul căruia. spune o hârtie oficială „n'a ieșit din școală niciun elev și nici n'a trecut din clasa a treia“, 4) *Petru Tufescu* (mai târziu *Preotul*), numit învățător de gradul al 2-lea, în baza articolului 241 din legea Instrucției Publice, pe ziua de 5 Februarie 1874. Era absolvent de Seminar. În timpul său școala se organizează. Funcționează până în ziua de 23 August 1876, când vine:

5) *Palade Munteanu*. Născut în penultima zi a anului 1855 din Dumitru și Maria. Termină cu deosebit succes Școala Normală „Vasile Lupu“ din Iași, la 1876, când și este numit învățător la Lupești, Covurlui, iar după un an se transferă la Jorăști. Din anul 1877 și până la 1 Aprilie 1907, când iese la pensie, d. Munteanu a fost cheagul înaintării culturale din Jorăști. Direct sau indirect, și lui se datorează: *școala de adulți*, *Banca populară*, *Magazinul de consum*, *Biblioteca școlară și cantina școlară*, precum și o mare sumă de elevi care au pus începutul în metoda cam aspră a d-săle, iar astăzi sunt profesori, licențiați, doctoranzi, în-

vătători, preoți, meseriași, etc., și care-și amintese cu drag de ce le-a pus buchea în mână.

6) *Gar. Norac*, este cel ce-l urmează până la începutul anului școlar 1907—8, când vine:

7) *C. Grigoriu*. Născut la Adam, Tutova, în anul 1884 luna August 22. Face școala primară în Bârlad, unde absolveste și școala normală în anul 1905. Înainte de a-și face stagiul militar a fost învățător în com. Drăgotești-Romanați. Interesat întru a-și vedea elevii ca și pe sine, muncеște mult în acest scop și adesea cu mult succes. În Aprilie anul acesta a căpătat definitivatul și deci dorul de muncă i se va mări.

În timpul cât am fost împreună colegi, 1907—9 — am organizat multe serbări și am ținut împreună cursuri de adulți, coruri școlare și altele care au adus mult folos sătenilor.

Pe ziua de 1 Octombrie 1904 s'a înființat și postul al 2-lea a căruia salon de clasă a servit o casă închiriată a d-lui K. Dodu.

Primul învățător a fost, d. *Gavrilă Novac*, născut în Rădeștii-Tutovei, unde și învață clasele primare, iar pe cele normale le absolveste cu real succes la școala normală din Galați. Pe ziua de 1 Noembrie, urmând a se elibera din armată, postul a fost supliniit de:

2) *Nicolae G. Sarin*, care a fost unul din cei mai simpatici absolvenți ai Seminarului din Iași, și care în scurtul timp cât nemiloasa boală l-a îngăduit să poată fi învățător în Jorăști a biruit multe greutăți și a putut să înființeze un cor bisericesc pe care nu l-a auzit cântând, dar pe care l-a continuat cu mult succes urmașul său, d. Novac. Cu blândețea pe care i-o dăduse Dumnezeu și și-o cultivase singur, d. Novac își căpăta destul de multe simpatii, care erau o mică răsplată morală a muncii sale. Pe ziua de 1 Aprilie 1907 când d. Munteanu iese la pensie, d. Novac primește dirigenția și în locul său este numită:

3) *D-ra Julieta Gheorghiu*, absolventă a școlii profesionale din Galați. Servise ca maestră dela 1 Aprilie 1906 până la aceeaș dată a anului următor, când rămâne ca suplitoare a postului al 2-lea.

Pe ziua de 1 Iulie d. Novac este transferat la Vârlezi și în locul său vine: 4) *D-ra Lucreția Angheluță*, supliniită de: 5) *D-ra L. Iliescu*. Pe ziua de 1 Septembrie 1907 titulara trecând în învățământul urban se numește ca suplinitor: 6) *Subsemnatul*, autorul acestor rânduri, care-l suplinește până la aceeași dată 1909, când

hirotonisindu-se, urmează ca suplinitoare la acest post: 7) *D-ra Anica Rașcanu*, și în sfârșit: 8) *I. Necula*, născut în com. Berești, la 1883. Absolvește școala normală din Bârlad, și este transferat la Jorăști pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Numărul neștiutorilor de carte nu este mare. Și dorul de cultură a lor se cunoaște la școlăle de adulți, serbările școlare și cereurile culturale la care se due cu mare dragoste și în mare număr.

Cât de mult ar trebui să folosească sătenii norocul că încă sunt acolo oameni de inimă care ar lueră cu drag pentru înființarea unei Casse de cetire! Am, însă, nălejdea că totul se va face!

IX

Igiena și asistența publică

Chiar prin poziția sa, comuna Jorăști, are multe motive de a fi igienică, ea fiind așezată pe două dealuri, despărțite prin pârâul Covurluiu, iar mai toate casele înconjurate cu salcâmi care iarna țin dos și vara răcoare. În jurul comunei nu sunt băltoace care ar fi în măsură să infecteze aerul, în timpul verei, mai ales. Pe malul pârâului nu se dubese textilele, după o dispoziție înțeleaptă a consiliului sanitar comunal. Gunoaiele nu se lasă în jurul caselor spre a produce infecție ei se strâng într'un loc mai departe de sat, zis ironic „magazin de gunoiu“, și unde li se dau foc din când în când — dar mai bine ar fi să se care pe câmp unde ar mai ajuta pământul. Apa este potabilă și se extrage din peste 70 de fântâni, toate prevăzute cu ciuturi. Cintura seatește fântâna de murdăria care se bagă în fântâni prin mijlocirea cofelor dela fântânile cu cârlig. Fântânele presupuse infectate se astupă sau li se toarnă var și apoi se curăță. Consiliul de supraveghere sanitară, alețuit, după dispoziția din 1900, din Primar, Paroh și Dirigintele școlăle, își face datoria în conștiință și chiar în cunoștință de cauză.

Vite se taie foarte puține; toamna mai ales când încep pome-nirile pentru cei morți și la Crăciun când se taie poreul.

Cele 2 cimitire sunt în afară de comună.

Alcoolismul nu a putut prinde în ghiarele lui nemiloase decât câțiva locuitori de care-ți este mai mare mila văzându-i eum cu fiecare pahar ce-l iau li se stinge neamul și vieța și averea și onoarea. Alcoolismul slăbește puterile trupești și sufletești ale omului și dă urmașilor lui un corp slăbit, veșnic izvor de boale grele, făcând

din urmași veșnici candidați la patul spitalului. Și greu păcat e când „părinții mănâncă aguridă, iar copiilor li să strepezese dinții“.

Spre rușinea noastră avem și tineri reformati (și din alte cauze dar și) din cauza alcoolismului, ca având diformități la mâini și picioare și suferind de asimetria (nepotriveala) corpului. Epilepsia, când nu are și alte cauze, este un semn al alcoolismului.

Pelagra (a căreia cauză nu trebuie să o vedem numai în popușoi stricați, sau mămăligă făcută din goană, cu apă numai încălzită ci și în alcoolism, lipsa unei alimentații mai omeneste, îndestulătoare și hrănitoare) eră foarte întinsă acum vr'o zece ani. În timpul de față, mulțămită amvonului și catedrei, numărul pelagroșilor a scăzut bine simțit. Dar oare blestematul an de secetă n'a lăsat urme? Da! și încă multe! Multe femei mai sărace dădeau copiilor rachiu ca să-i îmbete și apoi să poată adormi flămânzi. Ei bine, toți copiii aceia nu vor scăpa de nemiloasa pelagră. Dar oare tot în 1904 nu mâncau unii piper, ceapă, usturoi, numai ca să le întărite mucoasa gurei și astfel să poată mânca singurul aliment: mămăliga cu făină din America. Iată alți viitori pelagroși.

Și când mă gândesc că în Jorăști sunt atâția oameni pricepuți și doritori de a face bine aproapelui lor nu mă îndoiesc în a crede că într'un viitor foarte apropiat va fi și o brutărie a unei societăți careia să-i zicem: Brutăria cooperativă: „Spaima pelagrei“ — sau și altfel.

Sunt și locuitori cari au diformități corporale fără să prezinte vr'un fond alcoolic: 4 cu un picior mai lung decât celalt și o femeie careia îi lipsește oasele cubitus și radius din naștere.

Victime ale sifilisului, într'un grad sau altul, sunt și nu să pot ascunde, dar în număr foarte mic. Instrăinarea prin armată și ducerea la stăpân au fost factorii prin care această boală urită, cea mai urită din toate, a fost adusă în sat.

Aborturi avem: provenite din neglijența mamelor în timpul sarcinei sau din cauze neștiute.

Bolile care ne vizitează mai des sunt: frigurile la copiii mici provenite din cauza neglijenței și a relei alimentații; durerea de stomah („de inimă“, cum îi zic sătenii), răceli în gât, boli de ochi, urechi și mai ales de piele. Boli de urechi avem, dela simple eczeme și până la otite supurative, iar de ochi avem sau de cele provenite din căderea corpurilor străine, sau conjunctivite, mai rar. Bolile dermice, provenite din cauza murdăriei, a lipsei complete de băi și a traiului cu totul animalic, din unele case mai ales în timpul iernii, se răspândește cu iuțea fulgerului și formează ade-

vărate epidemii. Astfel avem și epidemiile de: febra tifoidă (tifosul), scarlatină, tuse convulsivă (măgărească), iar, s. a., care bântuie mai ales în timpul iernii, căci vara locuitorii stau mai mult la câmp și nici nu dau ochi cu bolile care stau în unghiurile întunecoase ale caselor.

Doctoriile, până mai acum câțiva ani, erau pentru toți, iar acum numai pentru unii, „apă neincepută“, adică apa curată dela izvor luată disdedimineață, înainte de a o tulbură altcineva, adusă înainte de răsăritul soarelui, „de o femeie care a făcut gemeni“, și „plămădită în trei Luni dimineață“, cu laptele unei femei „bălane“ — de ce nu negre o leacă, mă mir eu —, etc... Descântecile făcute pe pragul ușei încă nu și-au trăit traiul. Legăturile se întrebunțează mult.

În timpul de față puțini întrebunțează de acestea și mai puține doctorii iar cei mai mulți inghit în see urmările boalei, de care nu se tem, ci o suportă cu un curaj demn de admirat, adică de plâns.

Doctoriile comunei stau bine când sunt. Sunt de părere însă, că aceste doctorii nu ar trebui încredințate orîșicui, ci cuiva care ar cunoaște măcar mica chirurgie pe lângă elementarele cunoștințe de anatomie, care se predau prin Seminarii și școlile normale.

Și astfel ar fi pe lângă conștiință și cunoștință!

Mijloacele de leuire (pentru 90%) sunt buruienile administrate de femei mai ales. De multe ori aceste buruieni aduc leacul pentru că ele cuprind elementul din care se extrag doctoriile, dar de multe ori cuprind și prelungirea până la mormânt a boalei — când nu cuprinde elementul doctoriei. Poți să descănți frigurile sau râia cu toate babele de pe lume și tot bolnav vei fi. Frecăturile sunt mijloace recomandabile pentru însănătoșirea din multe boale. Se aplică și ventuze, dar nu cu mult folos.

Vizitele medicului de plasă folosesc în măsura în care și medicul de plasă știe să se insinueze în sufletul locuitorilor spre a-i face să se arate la el, iar nu să le fie frică sau rușine de el. Agentul sanitar își are rolul său mai însemnat în timpul epidemiilor. Moașa comunală a urmat 3 luni de clinică. Multe lehuze nu o cheamă la facere.

Nu pot încheia aceste rânduri fără a aminti că anumite boale, ca siflisul, pelagra, ftisia, frigurile, sunt cauzele care abat starea normală a creșterii populației. Când eram învățător, cu durere am văzut la copiii ce erau încredințați mie urmele acestor îngrozitoare boale, care urmărește pe individ până într'al noulea neam.

Din 1903 a început și în sat la noi să fie infirmerie. Peste un an, însă, lucrurile infirmeriei s'au dat în păstrarea unui gospodar, și infirmeria s'a desființat. În 1907, d-l I. V. Tofan donează un local pentru infirmerie și lucrurile risipite încep să se adune ca să știe tot satul că infirmerie e bine să fie, deși nu-i bine să ai nevoie de ea. Acum își are local propriu.

De altfel: Să dea Dumnezeu bine și sănătate!

X

Conștiința națională

Dacă locurile de prin prejurul satului nostru nu au fost martori care să tremure în fața privirii încruntate a dușmanului la vr'ă luptă, și dacă pârâul Covurluiu nu și-a mărit matca sa prin sânge străin sau românesc, vărsat în luptă, totuși noi suntem mândri că și din mijlocul nostru au plecat câțiva cari ș-au dat tributul cel mai prețios, *vieța*, pentru neatârnarea țării, și'n mijlocul nostru au venit și trăese, încă povestitori ai luptei pentru independență.

Morți în războiul pentru neatârnare avem pe:

1. *Ene Gheorghe*, soldat, Reg. II Dorobanți;
2. *Istrati Țancu*, soldat;
3. *Olteanu Constantin*, soldat, Reg. II Dorobanți.

Camarazi de ai lor parte au murit nu târziu după aceștia (ca Sava Gociu), iar parte trăese și astăzi și ne povestesc cu drag lucrurile și întâmplările la care au fost și pentru care ei au căpătat pităceii ce-i poartă la zile mari. Printre aceștia sunt: *Gheorghe Vârgolici*, *Costachi Beldie*, *Ion Popoiu*, *Ghiță Bușurca*, *Ion Tabacariu*, *Const. Dodu*, *Enachi Velichi*, *Niculachi Velichi*, *Gheorghe T. Șelaru*, *Gh. Fulger*, *Ioniță Besman*, *Vasile Cosma*, *Hristache Mihai* și *Petrache Popoiu* (a *Licofei*).

Un deosebit sânge se mișcă în vinele noastre, când îi privim pe la *Tedeumurile* făcute fie pentru amintirea rezultatelor faptei lor, fie pentru serbările ce, ca Români, suntem datori să le dăm în cinstea generalului ce i-a condus și a soției acestuia, care a legat ranele soldaților, cu durerea unei mame (deaceea i s'a și zis *Mama răniților*) și cu bunătatea unei sfinte, precum și în cinstea vrednicilor lor moștenitori.

Și inimile se înalță mult; și cum să nu se înalțe în fața patriotismului arătat în faptă, — în fața căruia și sângele se mișcă mai iute!

Dacă conștiința națională se mișcă văzând figurile *veteranilor* supte de necazuri și înăsprite de vremile ce au suportat, de sigur că s'ar mișcă mai mult dacă fiecare locuitor ar avea mărunt în față chipul vrednic al înțeleptului nostru Rege! Spre nenorocire, chipurile Familiei Regale și Princiare nu se găsesse decât în familiile mai cu dare de mână, și în școală. În primărie și în biserici lipsese cu desăvârșire.

Totuș chipul Măriei Sale privește pe sătean din fiecare ban, cu care își plătește avalelele; și acel chip vorbește blând despre *muncă, economie și statornicie*; chipul pare că e prins de o mână meșteră drept în momentul când a zis un cuvânt mare: *are țărâna bani, are toată lumea!*

Dacă locuitorii ar avea în casă și chipul Măriei Sale Reginei Elisabeta, ar avea fericirea ea în fiecare moment să poată privi în fața Aceleia care a zis „înțelesuri“ mari ca acestea: „Nu există decât o singură *fericire*: *munca*, dacă folosul muncii rămâne celui ce muncește! Nu există decât o singură *bucurie*: *datoria*, dacă se face pentru binele și dreptatea altora! Nu există decât o singură *plăcere*: *frumosul*, dacă nu este mărginit numai la folosința unora!“ Mamele ar vedea în chipul frumos al Reginei, pe aceia care, mamă fiind, a suferit însăși suferințele sufletești ale mamei ce-și pierde odrasla iubită a sânelui său și care a cântat așa de frumos pe „Mama“. Suferinzii ar vedea în ea încurajarea sufletelor lor.

Mult ar folosi și chipurile princiare! Tablourile ce ar reprezintă pe Alteța Sa Principele Ferdinand și Principesa Maria și pe Fiii lor, cari sunt mărgăritare dragi și frumoase ale Dinastiei noastre. Privind acest tablou, încă odată în sufletul nostru ar mai tremură coarda simțirii patriotice, ale versurilor: „din stejar stejar răsare, neamul nostru este sus!“. Minteia ni s'ar înălța la bunicul și strămoșul acestora, luptătorul din timpul lui Mircea, care s'a uitat cu drag la voinicii Români cu cari lupta, și alături de cari și-a găsit obștescul sfârșit. Și de sigur că sufletul său se găsește neputincios a străbate până în anul 1877, când un urmaș al său a luptat în fruntea urmașilor celor căzuți și luptători împreună cu dânsul, pentru a scutura jugul turcesc.

Pentru libertate și onoare a luptat Măria Sa la 1877.

Și nu mulți locuitori știu acest lucru și poate nu sunt mulți aceia ce știu povestea neamului! Cine ne-a adus pe noi, Românii, pe aceste locuri? Din cine ne tragem? Știu atâta doar că suntem oameni de soiu, de viță.

Mai trebuie să știm însă, că suntem aduși pe aici de împăratul Traian, al cărui nume l-am pronunțat din tată 'n fiu, la începutul plugușorului! Peste noi au venit furtuni de popoare sălbatice, liftele păgânel care pustiau totul în calea lor și pe unde călcau nici iarbă nu mai crește. În timpul când acești barbari erau la șes, cei aduși de Traian se ascundeau în crăpăturile munților și acolo s'a născut din Romani și Daci acest popor Român sub umbra brazilor și la adăpostul munților!

Mai târziu, când furtunile s'au liniștit, poporul român s'a scoborât la șes și a ocupat locul părăsit, jurându-se să nu-l mai părăsească niciodată.

Numai D-zeu știe prin câte valuri am ajuns până aici, apărând cu respect și dragoste moșioara noastră răzășească, moșia aceasta pe care o răvnesc mulți dușmani!..

Unii din locuitori știu să povestească și lucruri îngrozitoare despre timpul când se făceau retrageri. Mai știu ei și despre un Mihaiu și despre un Ștefan, pe care l-au serbat în timpul căldurei lui 4 Iulie 1904; numele lui Cuza cu ocaua lui acopere pe mulți din domnii de mai înainte. Cei bătrâni au auzit și de înaintașul acestuia, de Mihalache Sturdza, dela Iași și chiar de un *Bogorete*, sub care se ascunde numele frumosului grec, pletos, Vogoridi, care are de soție pe frumoasa Cocă, fata lui Conachi, o femeie ce-și are partea sa foarte însemnată la marea act al unirii.

Cei mai tineri au auzit—de prin armată sau de prin cărți—și de alți domni, cari, au pus umărul și au lucrat pentru poporul românesc.

Vremurile „ocupațiilor“ le-am auzit povestite de un bătrân „înălbit în zilele anilor vieții lui“, cu atâta duiosie, că niciodată n'o să pot uită chinurile, chinuții și chinuitorii și acea mișcare sufletească pe care o simțiam în acel moment, ascultând graiul și privind cum din ochii bătrânului sfătos curgea o lacrimă fără sfârșit, întorcând una din cele mai triste pagini ale istoriei noastre naționale.

Dacă sentimentele noastre se mai mișcă când auzim lucruri frumoase, apoi atunci desigur că ne-am face vinovați, dacă nu ne-am sili să urmăm exemplul celor dela 77. Ei au scuturat jugul turcesc, un jug politic; noi să ne silim ca să-l scuturăm pe cel economic, însă nu prin *bătăi și răscoale*, care ne nenorocesc și ne fac de rușine în fața lumii străine; ei prin *muncă, economie, statornicie și credință în Dumnezeu și în noi*. Să ne întrarmăm cu calitățile acestea și să luptăm cât mai mult, la introducerea industriilor de

tot felul ce se pot lucră pe la sate în mai bine de opt luni de zile pe an, căci del nu poate fiecare om să se hrănească dela coarnele plugului!

Sătenii nu zic „patrie“, ei zic „țară românească“, despre a cărei cunoștință geografică și istorică nici habar nu au mai bine de jumătate dintre ei. Au o deosebită ciudă pe „liftele străine“ de națiune și mai ales de religiune.

Politica a pătruns în sat și joacă un rol foarte important, dar politica nu cum ar trebui înțeleasă, ci cum n'ar trebui să fie la sate.

Politica săteanului trebuie să fie: *muncă, economie, statornicie cinste, dreptate, dragoste creștinească* între ei și mai presus de toate *credința în Dumnezeu!*

XI

Obiceiuri

A spune toate obiceiurile este prea mult pentru un singur capitol și apoi din acest subiect s'a publicat destul de mult de către scriitorul acestor rânduri ¹⁾ și d. P. Savin ²⁾ și să mai publică încă. Pentru importanța lor expunem pe cele dela marile evenimente din viața omului: nașterea, nunta și moartea.

I. *Obiceiuri la naștere și la botez.* Din cauză că Mântuitorul Hristos s'a născut în ieslea vitelor pe paie, femeile țin, ca imediat ce nasc, să stea pe un așternut de paie, care e foarte bine că să fie amestecate cu cât de puține paie de acelea ce au stat sub picioarele preotului la Bobotează. După ce se cunoaște sexul noului născut, moașa se duce la preot ca să-i facă „apă“ cu care se spală atât lehuza și copilul cât și moașa. Pentru botezul copilului se caută un naș, care, dacă botează pentru întâia oară, trebuie să păzească această regulă: dacă e băiat, să boteze o fată; iar dacă e fată, să boteze un băiat. La biserică merge nașa, moașa și copilul cu cadoul cumetrei celei mari, legate de lumânare (stinsă). Până la botez, copilul ia numele zilei în care s'a născut: Lunilă, Martin, Mercurel, Joian, Verilă, Sâmbotin și Duman. Numele de botez nașa îl dă sau după numele sfinților pe care îi cinstește mai mult sau după numele vreunui membru din familie. Când copilul se scoate din cristelniță se pune într'o bucată de pânză curată, albă,

¹⁾ *La cislă*, cuprinzând cântece populare și diferite articole în revista „*Ton Creangă*“ din Bârlad unde publică și Savin.

²⁾ *Clăcăsește*, un volumaș de snoave din Jorăști.

zisă „crijmă“, în care stă învelit până a doua zi când vine nașa și-i aduce oghelașul și celelalte cadouri. Dela biserică și până acasă nașa *trebuie* să se ducă cu lumânarea aprinsă—și o stinge în podele ca să crească copilul înalt și frumos. Când nașa predă copilul mamei, *trebuie* ca să i se sărute mâna nașei. Când i-l dă, îi zice: „Poftim pe finul (sau fina) cutare“. Dacă mama își strigă copilul pe nume mai înainte de a fi numit de nașă, o să fie mincinos. Dacă mamă nu păstrează acel nume, copilul se îmbolnăvește și *trebuie* numai decât să-i schimbe numele. Presupun că pe copil îl cheamă Ion și nașa îi zice: Ioniță sau Ionică, sau Nicu, sau altfel, apoi așa să-i zică și mama. A doua zi de botez urmează „cumetria“, când copilul *trebuie* să fie scaldat de nașă care cu această ocazie îl dezbracă de „crijmă“ și după ce-l scaldă, îl scoate din scaldătoare de urechi, îl îmbracă în scutece, îl acoperă cu oghelașul și-l înfașă. În timpul cât „se scaldă“, lumânarea este încă înfașurată de darul adus cumetrei celei mari din ajun. După ce se scaldă, lumânarea se stinge iarăș în podele și apoi se desfășură *iute* ca să se poată căsători de grabă. Când copilul e mai mărișor, i se „ia din păr“;— până la luarea din păr copilul nu se tunde, căci capătă dureri de cap. Copilului mic, când i se taie unghiile, *trebuie* să le pue la știubeiu sau în mușuroiul furnicelor—pentru ca să fie harnic, meșter și strângător. Copilul când se scaldă pu *trebuie* să fie șters — căci moare de grabă, sau dacă trăește, apoi e sărac.

II. *Obiceiuri la nuntă*. Nu toate fetele se logodesc. Mare parte se înțeleg și „fug“ într'o bună seară: așa numită „de mână și pe lună“. Fuga se face la casa mirelui. Pe drum se trag focuri de pușcă spre a se vesti în sat. Și din cei ce se logodesc încă își iau miresele acasă. Foarte puțini le lasă în casele lor.

Când este mire în casă, se observă ca acolo nimeni să nu se ducă cu mâinile goale; se duc cadouri: o sticlă cu vin roșu și o găină — nu cocoș! În casa mirelui nu *trebuie* să se toarcă; mirele nu se duce la moară. Mirele și mireasa nu se duc la biserică, miresele nu aduc apă.

La fiecare nuntă *trebuie* să fie și un *stolnic* (sau întocmitor) care să fie tipicul așa precum se știe din bătrâni și care îngrijește ca oamenii să fie poștiți din timp cu „ploșca“.

Nunta se începe de Sâmbătă seara și ține până luni seara sau Marți dimineața, — altădată ținea până Mercuri dimineața când stolnicii *trebuiau* să mănânce fasole fiartă de mireasă cu apă adusă de ea împreună cu mirele. Sâmbătă seara se fac „vedrele“ la casa unde urmează a se face nunta. (Dacă nu se fac vedre, flăcăii mai

poznași fac: „priveghiu“). Nunul trebuie adus la vedre cu lăutari pentruca în fața lui și a miresei, mirele trebuie să fie „bărbierit“. Mirele stă pe scaun (pe o perină sub care stă bacșișul bărbierului care trebuie să fie flăcăul unei case întregi). Oglinda o ține mireasa și tot ea și șervetul. După ce s'a bărbierit, mireasa îi toarnă, și în aceeaș mână ține și o creangă de busuioc. După ce s'a șters, doi flăcăi îl saltă cu scaun cu tot, mirele sare și toți chiue. După aceasta se mai joacă puțin și se despart, iarăș după tipic.

A doua zi, înainte de cununie, se aduce zestrea. La luarea lăzei surorile miresei, sau mama ei, sau chiar o rudă, se pun de pricină și cer un bacșiș. Mai înainte de a se plecà la cununie se cere „iertăciunea“. La cununie se observă să nu se vadă două mirese, căci una din ele moare până la anul. De cade la unul din tineri cununia de pe cap nu vor avea traiu bun în anul întâiu; iar dacă la „Isaiea dântuște“ mireasa o să poată călcă pe mire pe picior atunci o să se întâmple, măcar câte odată, ca găina să cânte maitare decât cocoșul în casa aceea; în acest timp se asvârle și bomboanele. Când vin în spre casă ies oameni sau copii cu cofele cu apă: mirele le asvârle un bacșiș, le varsă apa și calcă prin ea. Acasă are loc cununia soacrelor: mama mirelui leagă pe tineri cu un șervet de gât și-i duce de-i pune pe un scaun în casă; pe scaun, este așternută o pernă. Dela ușă, unde se face cununia soacrelor, și până pe scaun tinerii trec peste o blană—ca să fie bogați; sub care se află o pânză albă—ca să fie cinstiți!

După aceasta se pune la masă — unde mirii nu trebuie să mănânce carne de loc ca să nu aibă parte de pagube!—ci numai lapte, brânză și mai ales ouă—dintr'un singur ou: amândoi, și să mai rămâie!

După masă se leagă batiste la toți vornicii și se începe „danțul“. Se joacă apoi până într'amurg, când se face o mică pauză. Nunii se duc acasă în marș.

În acest timp se fac pregătirile pentru „masa cea mare“, care se așează, de obicei, după miezul nopței. La masa cea mare se dau și cadourile—în bani—miresei. Apoi se dă „*dolia*“ țiganilor, căci, în timp ce unul din țigani umblă cu cheta altul cântă: *cine n'o da dolia, sune-i capul ca doba* — și doba sună foarte discordant. În timpul mesei mirele iese, iese și nuna, apoi iese nunul cu mireasa. Se schimbă întovărășirea după sex, se dau mici sfaturi.

Apoi se aude sunetul jalnic și miezos al cântecului: „Taci mireasă nu mai plânge...“ Se încep pe urmă jocuri. De jocul cumetrelor nu scapă nici socrii cei mai puțini jucăuși. „Da, hai,

soacre mare, de joacă, căci dacă n'a jucat feciorul tău la nunta ta, vin măcar tu de joacă la a lui!". După ce se luminează bine, jocul se întărește în bătrâni care (cum spune d-l Coșbuc): „Sunt grei de pornit, iar de-i pornești sunt grei de oprit“.

Luni pela 8—9 se face ieșirea în lume a mirelor: vin doi conăcași care se pun cu caii alături lăsând un mic drum printre ei și ei singuri sunt uniți printr'un colac mare. Pe sub acest colac apucă mai întâi nunul care e legat de mireasă cu un colac, apoi după mireasă, mirele, legați în acelaș fel și la urmă nuna legată de miré tot cu un colac. Se încinge jocul. Colacul înseamnă bogăție de Sus venită; *unirile* înseamnă dragostea de cinste și unire care voese a-i lega unul de altul și pe amândoi de întreaga societate.

Petrecerea se continuă până când ostenesec stolnicii.

N. B. In oricare timp vei intra la o nuntă, trebuie să nu zici decât: „Bună dimineața!“

Obiceiuri la morți. Indată ce moare¹⁾ cineva, vin rudele și-l scaldă, luând ca plată pentru acest serviciu haine din ale mortului. După ce se scaldă, se îmbracă și se pune în sicriu, se cheamă preotul de-i „citește la cap“. In tot timpul cât este mortul în casă, se observă ca nu cumva să treacă mâța peste el, căci nu putrezește și se face strigoiu, și nici câine să nu treacă pe sub mort sau să intre în casă. Mai înainte de a fi pornit mortul la groapă, preotul ia niște ceară ce i-a ars pe piept și face din ea toiagul în mijlocul căruia se pune un bănuț ce are să-i servească mortului la plata celor nouă vămi²⁾. Indată cese scoate mortul din casă se pune pe locul unde a fost el un fier de piuă sau un fier de plug (?).

„Ducerea pomului“ și „grijile“ se fac sau pentru ușurarea sufletească a celor vii, sau pentru cei morți, pentru care se fac prăzniri totdeauna înainte de „hrangheli“ (Sfinții Arhangheli: Mihail și Gavril). Dacă la desgropare carnea omului nu e putredă se crede că omul acela a fost foarte păcătos și de aceea i se fac multe rugăciuni pentru iertare.

¹⁾ Se întâmplă de multe ori că omul nu poate să moară, atunci crezându-se că'n viața lui a chinuit pe vr'un bou sau vr'un cal i se pune sub cap un jug de boi sau un ham de cai. La femeile bătrâne ce nu pot muri se cred că suferă această chinurare din cauza vr'unei vrăji și de aceea când le văd că se chinuesc se gonesc afară toți bărbații sau femeile necurate“.

²⁾ V. Pr. I. C. Beldie: Moartea omului în literatura populară. 1910.

XII

A. Satul Zărneștii

Este situat în unul din cele mai fericite locuri: sub poala pădurei Statului care-l adăpostește iarna, și-l umbrește vara. Cu fața privind spre Sud-Est, la o depărtare de 2 klm. de comuna de reședință. Casele satului se întind pe dreapta pârâului Covurluiu, în drumul care duce spre Bârlad. Numele și-l va fi luat după vreunul Zărnea, care va fi fost un administrator al moșiei foaste a lui Constantin Cantemir. Din curtea lui Cantemir, ca și din mânăstirea ce a fost aici s'au văzut resturi de pietre și butuci mari, până pe la 1830. Satul s'a numit și Bujoru, cum am spus mai sus. Bătrânii de aici ca și cei din Jorăști, nu știu mai mult decât atâta, despre cine a înființat satul. Cei mai mulți din locuitori sunt veniți din Ardeal „dela munte“ sau din Oltenia, și se păstrează cu familiile: Ardeleanu, Munteanu, Olteanu, adică familia-i formată din numele locului de unde au venit, plus terminația moldovenească *anu*.

Satul s'a înființat, desigur, din oamenii dela curtea lui Cantemir, țigani, robi, . . . și, poate, după trecerea învățatului fiu a lui Cantemir, Dumitrașcu, în Rusia, în urma nenorocitei învingeri venite din cauza nedibăciei în ale războiului a acestuia. Pe la începutul secolului al 18-lea, sau cel mai târziu către începutul jumătății a 2-a a acestui secol, satul să fi existat. La împrumăriile din 1864, iau loc pentru casă, grădină, etc., 46 de locuitori, care, imediat după această dată, părăsesc locurile pe care Statul se milostivise să le dea. Puțini au rămas din împrumăriții dela 64 care să stăpânească locurile date. Iar la 1889 să împrumărească și toți cei veniți de prin alte părți și mai ales din desființatul sat Filimon.

Intreaga populație este românească și se ocupă cu cultivarea pământului, pentru care părinți de ai populației de astăzi au muncit pont și au fost împrumăriți la 1864 și 1889 pe moșiile ce înainte de secularizare fusese proprietate a mânăstirii Vărațicul din jud. Neamțu și au până astăzi numele de „Domneasca“ și Filimon.

Locuitorii sânt harnici și isteți. Nu-și lucrează însă pământurile destul de bine, și de aceea și sunt săraci în mare parte. Creșterea vitelor este ocupația în rândul al 2-lea a populației. Creșterea porcilor ar putea să iea un avânt frumos și ar fi un izvor de bogăție căci pământul este foarte propriu pentru această cultură. Cultură de albine face, pe o scară mai întinsă, locuitorul D. Ardeleanu, care-și face știubeie din lozii lipite cu lut sau băligar de vită. Lipsa de imaș a început să se simtă și aici iar ca urmare

scăderea numărului vitelor. În timp de secetă, când se condece intrarea cu vitele în pădure, ei sunt cei ce folosesc mai mult din această dărnice. Oamenii sunt gospodari, voinici ca și femeile lor.

Biserica nu au și de aceea sentimentul religios s'a prefăcut într'o nerușinată superstiție pe care o conduc babele. Din lipsa unei educații religioase, oamenii n'au reținut din legea Mântuitorului Hristos decât foarte puțin, precum au apucat din bătrâni. Pentru îndreptarea acestui rău cred că ar fi bine facerea unei mici bisericuțe, la care ar putea să slujească un preot care ar fi și învățător. În privința aceasta se și formase un comitet; dar: la fapta bună puțini s'adună, iar cei adunați uitase ce spune vorba aceasta mai departe: *mult* pot puținii buni împreună. În cimitir se află și o clopotniță, în care s'au pus câteva icoane și un clopot.

Până în anul 1908 nu au avut școală și nici nu s'a pomenit măcar de vr'o școală, în orișice fel, în timpul trecut. Copiii doritori de școală veniau la școala din Jorăști și pentru ei, în timpul iernii, se formase o cantină școlară sub conducerea d. P. Munteanu, învățătorul de pe atunci. În 1908 s'a înființează școala care se și pune sub conducerea harnicului învățător suplinitor d. V. Chiper, care o conduce până în prezent, cu destoinicie. Numărul elevilor este anual cam 40.

Oamenii bolnavi se caută cu doctoraie, care-s foarte multe. Medicamentele sunt buruienile, care iau, în fața bolnavului, prin bodogănelile babei, o putere mistică. Mulți dintre cei suferinzi, rabdă cu multă putere boala. Alcoolici nu prea sunt și apoi ar fi și greu să fie, căci vii sunt puține și crâșma când se închide, când se deschide.

Crescuți departe de sat, ei sunt scutiți de orice bir cu politica. Delegatul sfatului sătesc stă de mult în această demnitate onorifică și este unul dintre fruntașii satului, care în 1908, a dat casa sa pentru școală. El se numește Neculai Olteanu.

Cele spuse la descrierea comunei se potrivește mai mult sau mai puțin și aici.

Pentru ridicarea sufletului ar fi bine să se formeze un comitet pentru facerea unei capele, iar pentru ridicarea stărei materiale și întărirea unirei dintre locuitori ar fi bine să se formeze, din cei 70 de capi de familie, o bancă populară, căreia se i să adaoge un mic magazin de consum, de oarece locuitorii pentru orișice târgueli sunt nevoiți, adesea, să străbată drumul până la crâșmele din Jorăști. Oamenii de bine de acolo, au datoria să facă și aceasta.

B. Satul Lunca

La 6 klm. în sudul Jorăștilor șoseaua te oprește la satul Lunca, ce este situat într'o așezătură pe malul drept al Covurluiului și pe începătura dealului dinspre apus. Nu se știe când a luat numele acesta, care-i vine dela așezătura sa în luncă, totuși la 1865 găsesc că să numea Cășla-Tăplăi, în actele stărei civile parohiale. Numele de „Lunca“, este de după 1865 și este dat de fostul proprietar: Ion Plesnilă, dela venirea căruia pe aceste locuri, a început să se populeze. La 1851, când vine Plesnilă să-și iea moștenirea celor 200 de fălci dela tatăl său, nu a găsit decât o biserică puțin îngrijită, zidită de bunicul său Gheorghe Plesnilă și o familie de țigani — a lui Onică — ce-și avea locuința, într'un bordeiu: jumătate în pământ, jumătate afară. Ion Plesnilă stabilindu-se aici, începe să se îngrijească ca să populeze locul din jurul conacului său: aduce mocani pe care îi sfătuește să se căsătorească cu „fete frumoase“. aduse de ori unde ar vroi ei, pe care-i cunună el însuș și-i și împrumătăria, dându-le pământ de cultură, boi, vaci, lemne de foc și pentru case, loc de plantat vie, etc., sfătui pe locuitorii de pe moșia sa ca să-și împrejmuiească casele cu pomi roditori.

În 1861 aduce cea dintâiu garnitură de moară pe valea Covurluiului, iar mai târziu și cea dintâiu batoză pentru treerat. Din cele dintâiu 3 vapoare automobile aduse din străinătate, unul eră a lui I. Plesnilă.

Biserica, cu hramul Sf. Nicolae, este situată în partea de sud a satului și este zidită înainte de 1840 de către *Gheorghe Plesnilă*, ajutat de cei doi fii ai săi: *Gheorghe* și *Costin*. Este zidită din piatră și cărămidă și la început învelită cu șindrilă. Biserica cum se găsește astăzi nu seamănă de loc cu cea făcută la început. Cum este acum ea este zidită de *Ioan Plesnilă*, care adesea citea cazania în Biserică, către anul 1878. Biserica dela început eră prea mare, căci cei ce o zidise gândiau să facă din ea o mănăstire. Din cauza cutremurelor se crăpase, și atunci Ion Plesnilă se gândește s'o restaureze. Restaurarea i-a fost raderea pînă în pământ a vechei ctitorii a Bunicului și facerea Bisericeii actuale care ca încăpere este mult mai mică și are turnuri. El reînnoește catapeetazma, face clopotnița și o sfințește în 1878. La cheltueala pentru facerea acestei biserici a luat parte și *Monahia Maftidia Plesnilă*.

Pe timpul cât a trăit ctitorul acestei biserici, nu suferia mai de loc locașul lui Dumnezeu care-l legă pe el de bunicul și tatăl său. Gândia el, zic cei ce trăiau în jurul lui, ca să facă

din moșia sa o donație bisericeii ce o zidise, și aceasta să rămâie ca biserică particulară, întreținută din fondurile ei proprii. Moartea, însă l-a secerat fără de veste și împrejurările în care a murit îl împedecau de a se mai gândi la așa ceva.

Primul deservent al acestei biserici cu tendința de a ajunge mănăstire a fost *ieromonahul Ioan*; după acesta un preot *Toma*, ș. a., Mai târziu ca preoți ai acestei Biserici și ca îngrijitori ai locuitorilor de aici au fost preoții din Jorăști; *Pr. Const. Strat, Gh. Savin* (care iscălește în actele stărei civile parohiale în 1865) și cel din urmă care mai slujește cu rândul este *Petru Tufescu*, după care capătă definitiv ca deservent pe *Preotul Neculai Rășcanu*, fost elev al Seminariilor din Huși și Ismail și absolvent al celui din Buzău, care, mai înainte servise ca diacon 2 ani la biserica Sf. Impărați din Jorăști.

Sentimentul religios este destul de scăzut, dar și aici s'ar putea face o îndreptare prin hirotonia unui preot care să fie și învățător.

Școala este zidită din cărămidă și piatră, de către fostul proprietar *I. Plesnilă*, și sfințită în ziua de 4 Noembrie 1901. Această școală va șopti veșnic posterității numele celui ce a fost odată pe acolo. „Dorința mea, zicea el, este ca școala să poarte, pentru eternitate, inscripția de „Școala Ion Plesnilă“... și aceasta ca un omagiu adus memoriei mele pentru tot ce am făcut“. Și făcuse mult!

Cea dintâi învățătoare a fost d-șoara *Sofia Teodoru*, care a condus cu multă pricepere această școală cu toată oboseala nemiloasei boale care-i iea viața, după ce-i mâncase plămâni, în ziua de 15 Mai 1910. Ii urmează d-șoara *Anica Rășcanu*, iar acum suplinește d. *Vasile Rășcanu*. Numărul elevilor este c. 40.

Starea acestor săteni se va putea îmbunătăți mult prin ridicarea nivelului lor religios moral.

Incheiere

Acum, cititorule, câteva cuvinte înainte de a ne despărți. Din citirea tuturor paginilor acestora, cititorul va căpăta și nemulțumiri, pe care de altfel și eu le-am avut: și eu aș fi vrut să adevăresc fiecare spusă a mea pe un act, pe o inscripție sau pe vr'o scriere de seamă. N'a fost posibil, căci de comuna noastră nu a mai scris decât tot cel ce scrie aici în alte gazete și reviste. De altfel m'am servit de tot ceace am crezut că poate cuprinde o umbră de adevăr: tradiții, însemnări, sinodice, arhive, etc.

Am păstrat cea mai mare rezervă în tot ce am scris pentru această comună și din primul manuscris alcătuit după planul făcut în sala de lectură a Bibliotecii Universității din Iași, la sfârșitul lui Iunie 1907, am avut puțin de șters sau de adăogat. Manuscrisul eră gata la 1 Ianuarie 1908. De atunci îl păstram între târtajii mei. El iese acum cu micile schimbări la care m'au adus noile cercetări.

Se va vedea, poate, ici-coleă mici greșeli. Să le iea cititorul cu gândul că tot omul greșește și să considere că am făcut tot ce am crezut de cuviință pentru a spune adevărul; iar unde adevărul ar fi căzut cam aspru i-am dat drumul cu economie, căci cred că și o rază te poate conduce la lumină. Se poate că am văzut prea în bine totul! Cred, e patima către ce-i al tău, și eu în Jorăști m'am născut. Iar când am zis bine și unde nu eră, am înțeles că așa trebuie să fie.

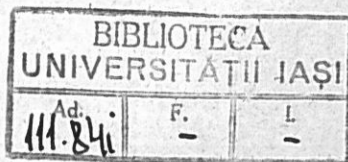
Deci scopul acestei monografii a fost să strâng toată tradiția care se va pierde și strică cu timpul, să cercetez cât voi putea și să pun în mâna cititorului o cărticică pe care am crezut-o folositoare.

Dacă în adevăr este folositoare, atunci trebuie să mulțumesc Onor. Redacției a răspânditei reviste „Albina“, care a binevoit a primi publicarea ei, scutindu-mă de o cheltueală pe care n'aș fi putut-o face bucuros.

Nu pot sfârși aceste rânduri decât cu urarea românească pe care o fac tuturor celor ce au ajutat scoaterea ei, deci și domniei voastre:

Să trăiți,
Să'nfloriți,
Ca merii
Ca perii
In mijlocul verii,
Ca toamna cea bogată
De toate îndestulată.

Am scris în Fărțănești, Noemvrie 1911.

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
CAP. I. — Istoria Comunei	4
" II. — Descrierea fizică	11
" III. — Intinderea teritorială	13
" IV. — Populația și mișcarea ei	14
" V. — Situația Economică	17
" VI. — Administrația și justiția	28
" VII. — Biserici. Cult. Starea morală	33
" VIII. — Instrucția	39
" IX. — Igiena și asistența publică	43
" X. — Conștiința națională	46
" XI. — Obiceiuri	49
" XII. — A. Satul Zărneștii	53
" " B. Satul Lunca	55
Incheiere	56